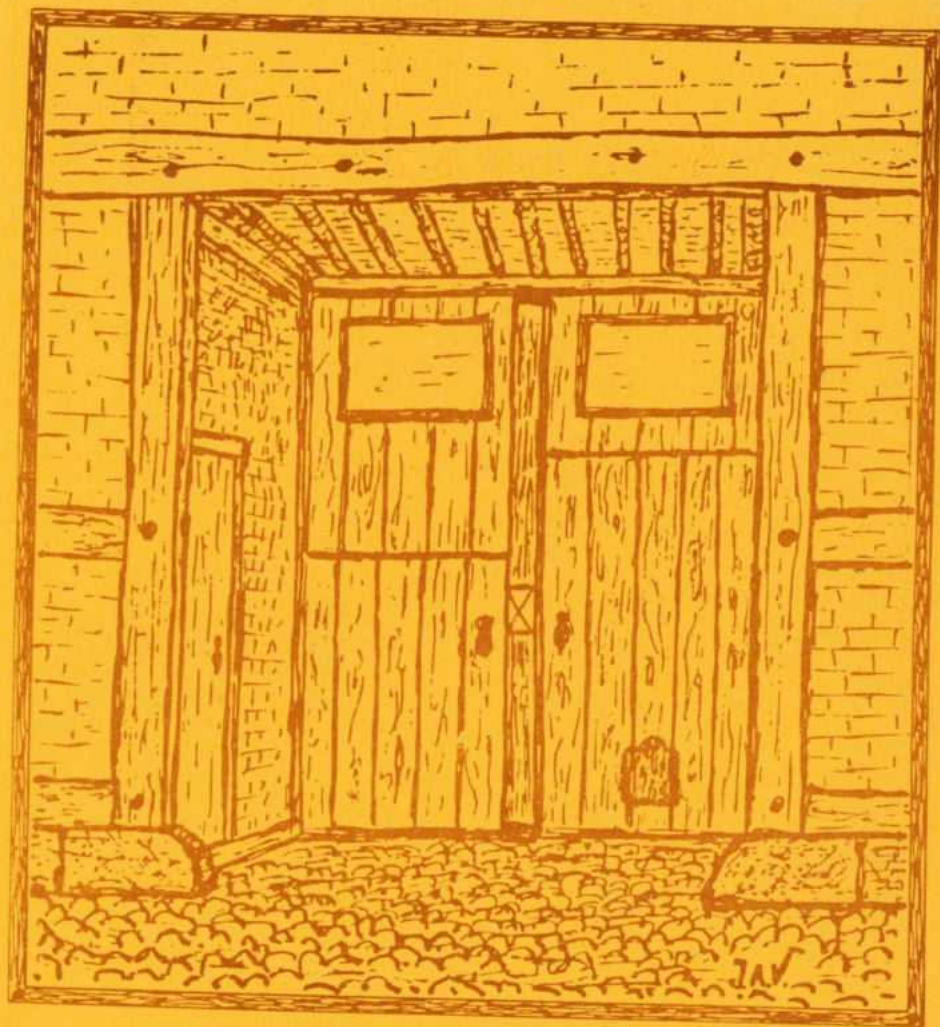

1984 • 3

~ 't ONDERSCHOER ~

heemkunde denekamp

't onderschoer

De oude Twentsche boerderijen hadden vaak een onderschoer, als een soort portaal vóór de poortachtige hoofdtoegang naar de deel. Deze toegang was voorzien van de dubbele 'mendeuren', welke aaneensloten tegen de uitbreembare middenstijl 'n stiepel. De stiepel kon zijn voorzien van het kuismerk of een andere versiering. Bovendien had de stiepel een figuurlijke betekenis: daarin bleef immers eens het 'brautspit' steken, dat een 'huun' of 'kunenwiefke' een brutale hoerenknecht nagovide. Als 'n stiepel' verwijderd was konden de volgeladen oogstwagens er doorrijden tot onder 't slop'. In het stiepelgat sloot 'de lappe' uit het Gamsveen het 'blauwe dampke' dat de 'zwarte dood' veroorzaakte. In Ootmarsum trekt men bij het 'sloggele' un 'n stiepel'.

Door het 'hoondorgat' van de mendeuren konden de laatste kippers naar binnen. De hofhond 'Sien' of 'Pollo' kon ook 's nachts een oogje houden op het erf achter het huis. De heer zelf lenslotte kon veilig uithijken 'oawer 'n ondersten mendeur'.

Het onderschoer was een veilige schuilplaats bij slecht weer. Vaak ook diende het als bergplaats voor het dagelijkske gerief, zo als 'n riessessen', 'n riet', 'n strikhaak', 'n ploegstraamp' en de 'peerderellen'.

Menig hoerenzoen zal in het onderschoer zijn liefde verklaard hebben 'an zien wick', wat dan vaak weer leidde tot een 'brulste' en tot het voortbestaan van het Twentsche geslacht.

Kortom, het onderschoer had in het leven van de Twentenaar een functie van verbinding tussen binnen en buiten, het was een veilige hoveerplaats, het leende zich goed als uitzichtspunt en het bood plaats voor menselijke contacten. Daarom dit onderschoer als symbool van het streven van

Heemkunde Denekamp —

Tekening van onderschoer en tekst — J. A. Veldhuis

† ONDERSCHOER

contactorgaan van de Stichting Heemkunde Denekamp

6^e jaargang 1984 nr. 3

Dit contactorgaan verschijnt vier keer per jaar, aan het eind van elk kwartaal en wordt toegezonden aan de donateurs.

Losse nummers kosten f.5.--, exclusief eventuele verzendkosten. Verkrijgbaar bij 't Heemhoes en bij enkele boekhandels.

Oplage: 600 stuks.

Kopy voor dit blad kan ingeleverd worden bij de redaktie. Publikaties blijven eigendom van de auteurs. Overname van artikelen, geheel of gedeeltelijk, is alleen toegestaan na toestemming van de schrijver of de redaktie van dit blad.

Redaktiemedewerkers:

H.J. Asma, Willem Wegewartstraat 1; 7591TZ Denekamp; tel. (05413) 2434.

J.A. den Ouden, Clematisstraat 26; 7591XH Denekamp; tel. (04313) 2800.
(administratie).

H.C.M. Boink-Wagenvoort, Diepen-
goor 16; 7591BW Denekamp;
(typewerk).

H. Boink, Diepengoor 16, 7591BW
Denekamp; tel. (05413) 2261.
(vormgeving/eindredaktie).

in dit nummer

pag.

1 'n woord van te veurtn

5 niejs van 't heemhoes

11 uit de krant van nu

13 voor u, door u

15 kerkenruil en teruggave van
kerkelijke goederen in Dene-
kamp

H.J. Asma

23 burgemeester Wynia (3)

H. Boink

35 wijkverpleegster op het plat-
teland (4)

E. Bos-Hermelink

39 het orgel van Ootmarsum

J.A. den Ouden

43 de kardinaalsmuts

J. Bruns

47 kerk in Noord Deurningen vijf-
tig jaar

H.J. Asma

51 officiële installatie burge-
meester van der Heijden in
1934

H. Boink

59 een bronzen randbijl uit De-
nekamp

J. Veldhuis

Bloemen in huis en hof.

De iris in de kleuren wit, geel en blauw
doen het prachtig in een bouquet of in de
morgendauw.

Maar zie ik haar langs de waterkant staan
dan spreekt men haar met lelie aan.

W.A.B.

Voortdurend vormgeven, inhoud geven aan de doelstelling van onze Stichting Heemkunde willen we door middel van dit blad, ons Onderschoer.

Hoewel we er bij het begin van de kalenderzomer nog een zeer zwaar hoofd in hadden, en daarin ook een hele tijd moesten volharden, kwam daaraan in de maand augustus toch een eigenlijk voor menigeen wat onverwachte wending. Velen hadden de moed al opgegeven: dit jaar zouden we het moeten doen zonder een echte zomer, de weergoden leken ons niet bijster gezind. Boer en burger klaagden zelfs gelijktijdig. De boer over zijn maïs, de burger over zijn eerste vakantie in eigen land, die in het water was gevallen. "Dat ook nooit weer", hoorde je veelvuldig mensen klagen. Voor de boeren leek het alsof de weergoden inspeelden op een bepaald niet gunstig EEG-contract over de beperking van de melkproduktie; de groei van de maïs werd meteen stopgezet om de boer daarmee niet met een teveel aan veevoeder op te zadelen! Berichten in de kranten van juni als zou de maïsopbrengst vijftig tot zestig procent lager zijn dan in een gewoon oogstjaar, logen er dan ook niet om.

Toch kan er na vijf weken vrijwel continue-zon met hoogzomerse temperaturen vastgesteld worden, dat het met de maïsoogst nog wel enigszins zal meeval-
len. Hoewel zeker met een twintig procent minder-
opbrengst rekening moet worden gehouden.

Zo zie je maar weer hoe moeilijk het op vele ter-
reinen is om vooruit te kijken, in de toekomst te
zien. Dat is een gegeven.

Ook wij als heemkunde-organisatie kunnen dat niet.
Wij denken ook wel eens: zijn we wel op de goede
weg met onze activiteiten, spreken we de mensen
genoeg aan, betekenen we wel iets voor de jonge
mensen, voor onze jeugd. Want daar immers zal een
deel van onze opdracht op gericht moeten zijn.
Onze doelstelling is toch o.a. het overbrengen
van de zorg voor ons heem op de medebewoners van
dit gebied, ook op de jongere dus.

Hoe zien zij heemkunde, wat vinden zij van heem-
kunde-activiteiten, spreekt het hen aan?

Allemaal vragen, waarop wij als bestuurders van
de Stichting Heemkunde niet een, twee, drie een
antwoord weten. Begrijpelijk ook wel, beseffen we
zelf, maar toch is het zinvol om dit antwoord
te weten.

Zoals de geschiedenisboekjes van de lagere school
kinderen vertellen over vroeger en duidelijk ma-
ken hoe de dingen zijn gekomen zoals ze zijn, zo
ook willen wij trachten-als aanvulling daarop-
die lijn levendig te houden, die lijn vanuit onze
heemkunde-visie aanspreekbaar te maken, waardoor
de betrokkenheid met hetgeen om ons heen ge-
beurt wordt vergroot. We doen dit o.m. door ver-
schillende perioden uit de plaatselijke geschie-
denis te plaatsen in het regionale vlak, het
landelijke en zelfs daarbuiten, waardoor vanuit
het grotere verband de dingen kunnen worden her-
leid naar het kleinere, het plaatselijke.

Bij kinderen is het allemaal vroeger.

"En vroeger op de boerderij, oma," vraagt Anne-
marie, "hoe was het daar?"

Oma kijkt even voor zich uit. Ze denkt aan haar eigen jeugd op de boerderij. Toen zij nog jong was. Het was wel een mooie tijd, dat wel, maar ook.....Nee, geen gemakkelijke tijd. "We hadden niet zoveel dingen, die nu heel gewoon zijn", zegt ze. Er was toen nog geen elektriciteit. Als het donker werd stak mijn moeder een olielamp aan. Daar mocht ik niet aankomen...." Annemarie kijkt wat om zich heen. "Als je geen elektrisiteit hebt", zegt ze, "dan kun je ook niet stofzuigen en kun je ook geen televisie kijken....."

"Gisteren" is voor kinderen al vroeger, zo leren ze het op school, wat gebeurd is, is vroeger, wat komen gaat heet toekomst. En juist die toekomst is met name voor ons als heemkundevrienden erg belangrijk. Wij zetten ons in voor de toekomst, voor een leefbare toekomst, voor een toekomst waarin rekening wordt gehouden met het verleden en het heden. Waar rekening wordt gehouden met de opvattingen en gewoonten van hen, die ons zijn voorgegaan. Niet zo zeer om te behouden, maar om het goede van vroegere dingen te bewaren en om die over te nemen in onze hedendaagse begrippen en vooral ook om er over uit te kunnen dragen aan de komende generatie.

Als we zo denken is gisteren al geschiedenis. Eergisteren en verleden week nog meer, hoe vers het ook nog in het geheugen ligt van de volwassen mens. In dat geheugen is echter vaak weinig plaats voor dingen, die slechts twintig, dertig jaar geleden gebeurd zijn. Wel als de dingen al zo'n vijftig, zestig jaar geleden hebben plaatsgevonden, veel dingen gaan dan herleven naar het lijkt als een hang naar toen. Het nog eens overwegen, komt daar wel eens uit voort. Ik denk dat dat ook goed is, want juist daardoor valt er (alsnog) vaak begrip op te brengen voor huidige of gegroeide situaties, waarmee iemand tot dat moment zich moeilijk kon verenigen.

Belangrijke gebeurtenissen vormen al spoedig de bron van iemandseigen geschiedenis, triest soms, heelbegrijpend en plezierig ook en in veel gevallen gewoon mooi.

Met dit terugzien naar toen kan mede vorm en inhoud worden gegeven aan de doelstelling van heemkunde.....

Vroeger hadden ze nog koude winters, soms heel erg koude, weten oudere mensen te getuigen. Zou ons nu ook een koude winter te wachten staan?

Geern tot tookn moal.

Denekamp, 9 september 1984.

H.Boink.

Wanneer de mensen over hun gelukkige ogenblikken spreken, halen zij altijd herinneringen op. De oorzaak hiervan is deze, dat het geluk de eigenschap heeft slechts zichtbaar te worden, als het voorbij is.

Godfried Bomans (Buitelingen, 1963).

NIEJS VAN T HEEMHOES

In deze rubriek wordt u door bestuur en redactie op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen binnen de Stichting Heemkunde. Ook kunt u hierin o.m. nieuws vinden van zustervernigingen, van boek aankondigingen en exposities.

OPENINGSTIJDEN BIBLIOTHEEK

Vanaf 1 september j.l. is onze bibliotheek tijdelijk op woensdagavond open in plaats van donderdag. Ook voor andere informatie kunt u er dan terecht.

Openingstijden: 18.30 uur-21.30 uur.

H.B.

NAJAARSBIJEENKOMST

De gebruikelijke najaarsbijeenkomst vindt plaats op 29 november 1984, in hotel Knipers, aanvang 20.00 uur. De avond zal worden verzorgd door de Stichting Heemkunde Ootmarsum. Vertoond wordt een dia-serie over de geschiedenis van Ootmarsum.

H.B.

WERKGROEP DIALECT

De werkgroep dialect heeft zich het afgelopen seizoen voornamelijk beziggehouden met het invullen van vragenlijsten voor het Meertens-Instituut te Amsterdam en met het maken van bandopnames in dialect van oudere Denekampers. Ook heeft men deelgenomen aan de activiteiten van de Kreenk vuur de Twentse Sproak.

Plannen voor dit najaar zijn: veel bandopnames o.a. in Latrop, en Twents op school.

Belangstellenden kunnen contact opnemen met mevr. A. Zekhuis, Spittendijk 51, Denekamp; tel. (05413) 2051.

H.B.

WERKGROEP FLORA EN FAUNA

De werkgroep flora en fauna wil de activiteiten rond het plaatsen van nestkasten voor kerkuilen komend seizoen uitbreiden. Er zijn alleen nog

maar kasten geplaatst in Lat-trop en Breklenkamp. Het is de bedoeling hierbij ook kerk-torens te gebruiken, terwijl ook bij de agrariërs meer van deze kasten geplaatst zouden moeten worden. Hierover is on-langs ook contact geweest met Staatsbosbeheer. Ook is er behoefte aan meer vleermuiskasten.

Het maken van de kasten ge-schied geheel door vrijwilli-gers. Alleen het hout moet ge-kocht worden. Getracht wordt hiervoor ergens gelden te krijgen.

Wie wil meewerken aan het plaatsen van deze kasten kan contact opnemen met de heer W.A.J. Nijhuis, Kasteellaan 4, Denekamp; tel. (05413) 1453.

De activiteitenkalender van de drie samenwerkende natuurin-stellingen in Denekamp voor het komende winterseizoen ziet er verder als volgt uit:

- Zaterdag 20 oktober 1984: excursie naar het Bentheimer-woud. Onder leiding van de heer Saraber zal dit fraaie stukje natuúr worden bekeken, waarbij vooral aandacht zal worden geschonken aan de vele soorten paddestoelen. Vertrek: 9.00 uur vanaf grensovergang De Poppe. Men dient zich hiervoor op te geven tot 19 oktober 1984 bij een van de contact-adressen.
- Maandag 12 november 1984: er wordt door de heer Nijhuis een dia-serie vertoond in Natura Docet over vogels. Aanvang 20.00 uur.
- Maandag 10 december 1984: vertoond wordt een dia-serie over het stroomgebied van de Dinkel; de heer Morsink verzorgt dit; aanvang 20.00 uur in Natura Docet.
- Dinsdag 15 januari 1985: door de heer Nijhuis zal een dialezing over vlinders en

bloemen worden verzorgd in Natura Docet; aanvang 20.00 uur.

De toegang is gratis voor donateurs/leden van onderstaande instellingen, die e.e.a. hebben georganiseerd:

Werkgroep Flora en Fauna, Kas-teellaan 4, Denekamp; tel. (05413) 1453.

IVN-afd. Denekamp, Clematisstr. 68, Denekamp; tel. (05413) 2587.

Vereniging van Vrienden van Natura Docet, Hennepstraat 1A, Hengelo (o); tel. (074) 916235.

H.B.

WERKGROEP GESCHIEDENIS

Bij het verschijnen van dit nummer van 't Onderschoer is de zomer weer voorbij en zijn de vakanties achter de rug. Voor onze werkgroep betekent dit dat we aan een nieuw seizoen zijn begonnen en dat we de eerste activiteiten al weer min of meer achter de rug hebben. Die eerste activiteiten betroffen dan voornamelijk de werkzaamheden ten behoeve van de expositie "Denekamp rond 1934".

Ook langs deze weg willen we iedereen bedanken die ons op de een of andere manier heeft geholpen aan materiaal voor deze expositie, bijv. foto's, voorwerpen en mondelinge of schriftelijke gegevens uit die tijd. Mochten we toevallig uw foto's of andere gegevens niet hebben gebruikt voor deze gelegenheid dan is uw moeite zeker niet tevergeefs geweest, want al het bijeengebrachte materiaal wordt bewaard en wordt zeker nog (weer) gebruikt, hetzij voor één of meer artikelen in 't Onderschoer, hetzij voor andere uitgaves en/of tentoonstel-

lingen.

Dan hebben we in december a.s. een expositie van kerstgroepen en -stallen met een dia-serie. De groepen en stallen kunnen we voor het overgrote deel van de bewoners van onze eigen gemeente lenen en op de dia's kunt u kerstgroepen zien uit diverse Twentse kerken en uit kerken uit de Duitse grensstreek.

Op de eerste bijeenkomst van onze werkgroep willen we ons ook bezighouden met het 10-jarig bestaan van de Stichting Heemkunde Denekamp in 1985 en willen we bekijken op welke manier onze werkgroep haar steentje kan bijdragen aan de viering van dit jubileum.

We beginnen dit seizoen helaas weer met enkele werkgroepleden minder. Om diverse redenen, zoals vertrek naar elders en drukke werkzaamheden heeft een aantal leden er een punt achter gezet. Nu hopen we maar dat er anderen komen om deze lege plaatsen weer op te vullen.

We weten, dat er interesse is voor de geschiedenis van ons dorp en zijn hedendaagse en vroegere bewoners. We weten ook dat er genoeg mensen zijn in Denekamp, die eigenlijk wel willen meewerken aan een dergelijke werkgroep. Maar om die eerste stap te zetten, dat is vaak de moeilijkheid.

Maar komt u rustig, bekijk eens wat we doen en dan kunt u alsnog bezien of het u wat lijkt om mee te doen.

De bijeenkomsten zijn altijd in 't Heemhoes, Kerkplein 4 te Denekamp en de tijden waarop de bijeenkomsten plaatsvinden, willen we u graag meedelen.

Ook woensdagsavonds vanaf half zeven als 't Heemhoes is geopend voor het lenen van boeken en voor het inzien en

bestuderen van akten en archiefstukken, wil men u graag alle inlichtingen verschaffen betreffende heemkunde, onze werkgroep en uiteraard ook de andere werkgroepen.

H.A.

WERKGROEP GENEALOGIE

Graag willen we er uw aandacht op vestigen dat twee keer per jaar in 't Heemhoes een bijeenkomst plaatsvindt om geïnteresseerden wegwijs te maken naar de mogelijkheden, die er zijn om de herkomst van familienamen, boerderijnamen, plaatsnamen enz. te achterhalen. Wanneer u belangstelling hebt om hier eens wat meer van te weten te kunnen komen, bent u van harte welkom op de eerstvolgende bijeenkomst van de werkgroep genealogie, die plaatsvindt op 5 november 1984 in 't Heemhoes te Denekamp, aanvang 20.00 uur. Om er zeker van te zijn dat de ruimte daar voldoende is, wordt u vriendelijk verzocht om u voor deze avond aan te melden bij G. Tijscholte, Damweg 16, 7634 PC Tilligte; tel. (05412) 1447.

H.B.

BEDANKT

- Het bestuur wil graag bedanken:
- gemeente Denekamp:
 - ontvangen van de opgeheven Bonifaciusschool te Noord Deurningen o.a. platenkast met schoolplaten, kaartenstandaard, bord aap-nootmies etc., keukentafel, boekjes en tekenvoorbeelden;
 - de heer J. Sombekke te Denekamp: twee ansichtkaarten oud-Denekamp;

- uit nalatenschap van mej.H. Oude Elferink te Denekamp: groot aantal bidprentjes;
- van de heer G.T.J.Tik uit Castricum: 100 dia's over insekten, bloemen, vlinders, paddestoelen en vogels.

J.A.d.O.

NIEUWE AANWINSTEN

De bibliotheek is uitgebreid met de volgende nieuwe aanwinsten:

Vincent van Gogh, een keuze uit zijn brieven nr. 368

Schaatsen. Y.C.A.Tan. nr.369

Algerije (landendocumentatie) nr.370

Thailand (landendocumentatie) nr.371

Ghana (landendocumentatie) nr.372

Charles Chaplin, Boud van Doorn. nr.373.

Voornamen. A.Huizinga,nr.374

Alles in de wind, 't is maar een schipperskind,R.Feenstra nr.375

Arie de parlevinker,R.Feenstra, nr.376

Oost Nederlandse familienamen, B.J.Hekket nr.377

Cultureel patroon van Suriname nr. 378

Suriname (landendocumentatie) nr. 379

Het huis Twickel en zijn bewoners, R.W.A. Cleveren, nr.685

Volksgebruiken in Nederland een nieuwe kijk op tradities St.Nat.Cont.Monumentbescherming nr.687

Suriname nr.688

D.A.t.Br.

BETALING CONTRIBUTIE

Medio mei 1984 is het bestuur van onze Stichting overgegaan tot het innen van contributie door toezending van acceptgirokaarten aan de donateurs. Dit blijkt een veel betere manier van betalen te zijn. Heel veel donateurs hebben hun contributies op deze manier inmiddels voldaan. Zelfs gaven enkele donateurs buiten de verschuldigde contributie nog een extra gift. Onze hartelijke en welgemeende dank hiervoor.

Toch zijn nog enkele donateurs in gebreke gebleven; zij hebben hun contributie, waaronder achterstallige, nog steeds niet voldaan. Nogmaals een beleefd verzoek aan deze donateurs om dit alsnog te doen.

En indien u meent ten onrechte een verzoek tot betaling te hebben gekregen, dan verzoeken wij u alsnog even contact op te nemen met de penningmeester, de heer W.A.J. Nijhuis; tel.(05413)1453.

J.A.d.O.

NIEUWE DONATEURS

Als nieuwe donateurs hebben zich in de afgelopen periode aangemeld:

Th.M.Benneker, Brinkstraat 50, Denekamp; Mevr.M.Bodde.-Johannink, Epmanweg 9, Denekamp; J.G.Gosemeyer, Meester Muldersstraat 2 Denekamp; Eerw.Zr.A. Noltén, Gravenallee 30 Denekamp; H.Westerhof, Vossenschanslaan 1 Woerden; G.J.P. Scholten, Brandlichterweg 67 Denekamp, A.J.H.Oude Elferink, Pr.Hendrikstraat 12 Denekamp; Mevr.M.Vreeswijk-Leverink, Gruttolaan 111 Schagen; W.E. Holsbeek, Kwartelstraat 4 Hengelo.(o); H.Rikhof Brinkstr. 41 Denekamp; Mevr. A.van Vondelen-Riekert, Bleekstr.13 Oldenzaal.

Twee donateurs hebben zich afgemeld.

J.A.d.O.

KERSTSTALLEN EXPOSITIE

In het museum Huize Keizer te Denekamp is van 1 tot 15 december 1984 een expositie over kerststallen te zien. Hierbij is ook een diaklankbeeld. De expositie is georganiseerd door onze Stichting. Met name de werkgroep geschiedenis heeft zich hiervoor beijverd.

De tentoonstelling is ook op zondagmiddag te bekijken en wel van twee tot vijf uur. Verder tijdens de openingsuren van het museum.

De toegang is gratis.

H.B.

VAN BOOM TOT BOERDERIJ

In november 1984 komt dit door de Stichting Albergen uittege-

ven boek beschikbaar. Het boek is samengesteld door mevr. M. Hesselink-van de Riet uit Albergen.

De mogelijkheid bestaat om tot 1 november 1984 op dit boek in te tekenen; u betaalt dan f.19,50 inclusief verzendkosten. Na die datum is het boek in de winkel te koop en gaat dan rond de f.23,-- kosten. Voorintekening kan door f.19,50 over te maken op gironummer 4239476 t.n.v. Matrijs, Postbus 670, 3500 AR Utrecht, onder vermelding Twentse boerderijen. Nadere informatie Stichting Heemkunde Albergen p/a Floris Radewijnstraat 14, Albergen, tel. (05494)1531.

Onder diezelfde titel "Van boom tot boerderij" zal de komende winter een expositie te zien zijn in het al eerder genoemde museum Huize Keizer. De tentoonstelling is georganiseerd door de Culturele Commissie van Denekamp. Het materiaal is voor een deel afkomstig van de Stichting Heemkunde Albergen.

Op deze expositie is te zien hoe het vroegere boerenhuis werd gebouwd, dus letterlijk van boom tot boerderij.

De expositie duurt van 22 december 1984 tot eind januari 1985 en is te bezichtigen tijdens de openingsuren van het museum.

De toegang is gratis.

H.B.

MUSEUM PLAGEMANN MOHLE TE METELEN

Het onlangs geopende molenmuseum in Metelen is geopend: 7 oktober 1984 en 4 november 1984 telkens van 15.00 tot 18.00 uur.

U bent daar van harte welkom.

H.B.

KLEDERDRACHTEN IN NOORD OOST TWENTE

Voor wie belangstelling heeft voor de klederdrachten van vroeger in ons deel van Twente wordt gewezen op de expositie en demonstratie welke hierover plaatsvinden in Albergen (zaal Morshuis) op vrijdag 19 oktober, zaterdag 20 oktober en zondag 21 oktober 1984.

H.B.

JAARBOEK TWENTE 1985

Het nieuwe Jaarboek Twente verschijnt over enige weken. Bij voorinschrijving kunnen donateurs van onze Stichting voor f.14,- per stuk in het bezit komen van dit Jaarboek.

Voorwaarde hierbij is dat u het boek zelf moet afhalen van het adres: Diepengoor 16 te Denekamp.

Ook kunt u het boek franco per post krijgen. U maakt dan f.16,- over op giro 10.19.443 t.n.v. de Stichting Jaarboek Twente te Enschede.

Na verschijnen zal de prijs f.17,- gaan bedragen.

H.B.

WESTERVELDMOL

Op 10 november 1984 wordt de gerestaureerde Westerveldmöl in Tilligte officieel in gebruik gesteld. Het is een pracht monument geworden dat het landschap flink opsiert en het oog van de molenliefhebber meer dan streelt.

Hiermee is de gemeente Denekamp vier verschillende soorten molens rijk geworden.

H.B.

PLAN MUSEUM VOOR LAND- BOUWMECHANISATIE

Zoals menig lezer/es van dit blad bekend zal zijn heeft onze Stichting zich ingezet om te komen tot een vorm van een boerderijmuseum, waarin overvloedige werktuigen en machines uit de agrarische bedrijfswereld een plekje kunnen krijgen.

Begin vorig jaar is voor dit doel door een aantal belangstellenden de Stichting Landbouwhistorie en -techniek opgericht met het doel daadwerkelijk te komen tot een museum. Een museum voor landbouwmechanisatie noemt de Stichting het, daarmee duidelijk aangevend wat zij met het museum beoogd. De Stichting wil met het museum laten zien hoe spierkracht van mens en dier steeds minder noodzakelijk zijn geworden in de agrarische bedrijfsvoering. Ook wil ze tot uitdrukking brengen hoe de sterk veranderde functie van de mens in de gemechaniseerde en geautomatiseerde landbouw is gegroeid en hoe dit continueproces maatschappelijk verloopt tot op de dag van vandaag en van morgen. Kortom een museum voor bedrijf en techniek, verwoordt de Stichting zo treffend in een door haar uitgegeven duidelijke folder, waarin uitvoerig ingegaan wordt op het museumplan.

Onlangs is dit plan op officiële wijze gepresenteerd. Wij wensen de Stichting veel succes bij haar activiteiten.

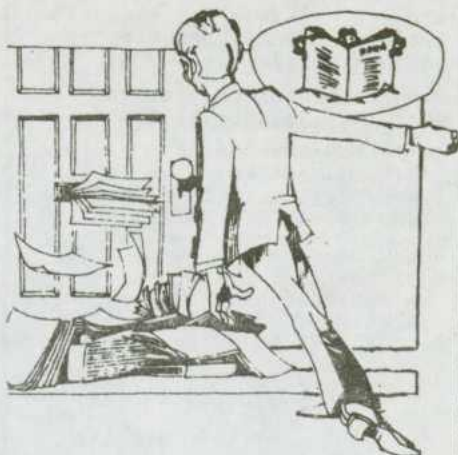
Meer informatie kan worden verkregen bij het secretariaat van de Stichting Landbouwhistorie en -techniek p/a Diepengoor 16 Denekamp; tel.(05413)2261.

H.B.

UIT DE KRANT VAN NU

In het afgelopen kwartaal zijn uit de regionale kranten verschillende berichtjes voor u genoteerd. Deze artikelen zijn allemaal uitgeknipt en worden bewaard om te raadplegen.

De gebruikte afkortingen staan voor: Tw.C.: Twentsche Courant; Tub.: Dagblad Tubantia; Vizier: Vizier op Noord Oost Twente; Gezinsblad: Gezinsblad voor Oldenzaal en omgeving.

Zeldzame varens opnieuw tot leven langs de oevers van het kanaal Almelo-Nordhorn. (Tw.C. 3-7-'84).

Weer cursus Twents voor beginners in Losser, Enschede, Haaksbergen en Hengelo. (Tw. 4-7-'84 en Tub. 13-8-'84).

Hengeveldse boer bezit grote collectie oude tractoren (50 stuks). (Tub. 7-7-'84).

Hevig noodweer boven Twente, bomen waaien om, daken storten in en bliksem veit koeien. (Tw.C. 11-7-'84).

Huize Almelo ontsluit geheimen; oud archief werpt nieuw licht op Twentse historie. (Tub. 17-7+18-7-'84).

Burgercultuur in kaart gebracht door Everhard Jans. (Tw.C. 14-7+Tub. 3-8-'84).

Eerste zomerhelpt bij de slechten. (Tw.C. 19-7-'84).

"Linnen in gratie bij modebewust publiek". Een artikel over vlas en het bewerken ervan tot linnen, zoals het vroeger ging en nu gaat. (Tub. 19-7-'84).

In de rubriek "van eigen erf": Er zit meer eenheid in het Twents dan men wel denkt. (Tub. 21-7-'84).

"De Mediëne, joods leven in de provincie"; een artikel n.a.v. een expositie in het Joods museum in Amsterdam. (Tub. 21-7-'84).

Jaap Grootenboer onderzoekt Joodse historie van Borne. (Tw.C. 24-7-'84).

Een artikel over mr. Jan Willem Racer. (Gezinsbl. 25-7-'84).

Verstandig onderhoud van wegbarm kan flora redden. (Tw.C. 26-7-'84).

In Tilligte vierde de oudste pastoor in Twente met nog een eigen parochie zijn 45-jarig priesterjubiläum. (Tub. en Tw.C. 23-7-'84 en Vizier 25-7- en 1-8-'84).

Bloemenweelde langs het kanaal Almelo-Nordhorn. (Tub. 27-7-'84).

Catastrofe dreigt voor maïs-telers. (Tw.C. 27-7-'84).

Jan Oortman geslaagd als molenaar. Een artikel over de molen van Lattrop en één van de molenaars. (Tub. 27-7-'84).

Ook als rijksweg A-1 klaar is blijft grenspost Denekamp erg belangrijk. (Tw.C.5-5-'84).

Almelo-Nordhorn-kanaal verandert ingrijpend. (Tub.22-5-'84)

In de rubriek "Te hooi en te gras" een artikel over houtwallen in Twente en de Achterhoek. (Tub. 21-5-'84).

Het klootschieten wordt nog eens heel populair. Bespreking van een boekje over het klootschieten van de auteur Halbo Bosker. (Tub.23-5-'84).

Industriemuseum officieus open (in Hengelo) (Tw.C.25-5-'84).

Kroezeboom in Fleringen even onder het mes. (Tw.C.29-5-'84)

Iets over de Pinksterbroed (Vizier 30-5-'84).

Kap Westerveldmöl in Tilligte met succes geplaatst; molen wordt per 1 november a.s. opgeleverd. (Tw.C. en Tub. 1-6-'84).

In de rubriek "van eigen erf" iets over pinksterbruidjes. (Tub. 9-6-'84).

Natura Docet geeft les in Nordhorn. (Tub.2-6-'84).

Oudste Nederlandse grammatica toevallig ontdekt. (Tw.C. en Tub. 12-6 en 22-6-'84)

Straatnamenboek Enschede rijke bron van informatie. (Tub.13-6-'84).

Tweede druk van "Luk gadder-good" is nu uit. Dit is een boekje van mevr.E.Bos-Hermelink met Twentse gedichten. (Vizier 13-6-'84).

Cheque van f.10.000.-- voor Vicary Stift in Weerselo van de gezamenlijke Rabobanken van Twente. (Tub. en Tw.C.14-6-'84)

Tentoonstelling "Een eeuw toerisme in het Palthe-Huis. (Vizier 20-6-'84).

Agelose boeren houden oude traditie in ere; bidden bij het landkruis op n Boakn. (Tub. en Tw.C.19-6-'84).

Drentse hunebedden centraal in expositie in Huize Keizer. (Tw.C. en Tub. 20-6; Tub.3-7 en D.W. 5-7-'84).

Interessant jaarboekje Stichting Heemkunde Ootmarsum. (Tw.C. en Tub. 28-6-'84).

"Kreenk" geeft cursussen over streektaal; Twents is geen wildgroei. (Tw.C. 28-7-'84).

Bloemenweelde bij het Harseveld; een beschrijving van 'n wandeling door het Harseveld. (Vizier 1-8-'84).

Klederdracht nog levend deel van cultuurhistorie (Tw.C.1-8-'84).

Rijssen nog goed voorbeeld in Twente.

Denekamp wordt weer één als rijksweg is aangepakt; nu nog dorp met twee centra (Tub.1-8-'84).

Veel belangstelling voor kijkdag boerenbedrijven; ruim 1000 deelnemers in Denekamp. (Tw.C. en Tub. 3-8-'84).

Nog 300 hooibergen in Oost-Nederland; een boek over de geschiedenis ervan op komst. (Tub. 3-8-'84).

De gaostok was de steun en toeverlaat van Markeloërs. (Tub.3-8-'84).

Onderwijskrachten verzamelen schat aan oude leermiddelen. Een groepje van vier Enschedese leerkrachten verzamelt oude schoolspullen. (Tub.6-8-'84).

Deventer viert 600 jaar Geert Groote. Moderne Devotie leeft op (pater Gemmeke stuwende kracht achter 600 jaar Geert Groote). (Tub.7-8 en 11-8-'84).

Zure regen velt de Overijsselse bossen. (Tw.C. 14-8-'84).

Nieuwe mogelijkheden voor fietsers en wandelaars; groene grens krijgt gestalte. (Tw.C. 16-8-'84 en Tub.).

H.J.A.

VOOR U, DOOR U

Deze rubriek is bedoeld als contactmogelijkheid met en voor onze lezers, waarbij met name gedacht is aan vragen, opmerkingen en suggesties. Daarnaast biedt deze rubriek de redactie ook de mogelijkheid vragen aan u te stellen.

Tijdens de zomerperiode komen er over het algemeen niet zoveel reacties. Toch heeft het me nog verbaasd dit keer. Want ik moet vaststellen dat deze rubriek blijkbaar wel aanslaat.

Mijn mede-redactielid J.A.den Ouden heeft "ontdekt" dat in 1934 de "Hervormde Protestantse Zangvereniging" in Denekamp is opgericht met een kinderkoor als onderafdeling. Op 8 november van dat jaar werd onder auspiciën van de Herv. Kerkeraad deze gemengde zangvereniging opgericht, zo blijkt uit een bericht in het Twentsche Dagblad Tubantia van 8 november 1934. De vereniging bestond uit tachtig leden. Directeur was de heer G.Reinders, hoofd van de Hervormde School te Ootmarsum. Beschermheer was mr.W.F.Laan van Singraven, terwijl dominee Steenbeek ere-voorzitter was. Het bestuur bestond uit de heren Schaafstra, voorzitter, en Bonke secretaris; de dames Van Dijk penningmeester;

Baanstra, bibliothecaresse en Börgelink, algemeen adjunct.

Hebt u wel eens gehoord van de volgende uitdrukkingen en weet u wat ze betekenen. Misschien kent u er zelf ook nog wat? Laat ze ons weten.

"Moor kan n pot alleen nog wa beurn".

"Veante bint gin kokne".

"Wel hebt ze dan noe an de klok hangn?"

Wist u dat het dit jaar precies 75 jaar geleden is, dat de weg Denekamp-Tilligte van zandweg werd veranderd in een "kunstweg", zoals dat heette?

En dat de bewoners van de kokensteeg te Denekamp 75 jaar geleden (ook al) klaagden over de slechte toestand van deze Kokensteeg?

Wie weet er iets te vertellen over het Steggersvonder in Til-
ligte?

Van een onzer donateurs, de heer A. Swennenhuis uit Oldenzaal, geboortig uit De Lutte, ontvingen we een verhaal, dat we waard vonden om in dit blad op te nemen.

"Ik herinner mij uit mijn jonge jaren een vaak gebezigde uitspraak die ik nog al kostelijk vond.

Het gebeurde als mijn vader zag dat wij, om geen omweg te hoeven maken, dwars door een stuk land of tuin liepen, dat pas ingezaaid was of waar het gewas reeds was opgekomen. Hij zei dan: Vedorie jong, kiek toch oet, doe lops ja zo mer too, net as Poepenborgs os deur klaosbleek. Waar deze uitspraak vandaan komt weet ik niet zeker, mij lijkt wel uit De Lutte. Want in de buurtschap "Poortbulten" aan de postweg in De Lutte woont een aantal boeren tamelijk dicht bij elkaar, die vandoord de namen hebben: Klaosboer; Poepenborg; Poortboer. Met het gezegde werd waarschijnlijk bedoeld op het feit dat de os (het werkpaard van een kleine boer) van Poepenborg soms door de bleek (grasland waar was op te drogen lag) van Klaosboer liep met alle gevolgen van dien".

In het markeboek van Lattrop staat in een vergaderverslag van 28 juni 1813 te lezen dat er toen in Ootmarsum al sprake was van de "koude kermis". Er wordt daar gesproken over bepaalde markegronden in Lattrop waarvan wordt vastgesteld dat er van "Mey tot kolde karmsche" geen schapen op mochten worden gedreven. De koude kermis van Ootmarsum was dus toen ook al een begrip, zelfs buiten de stad Ootmarsum!

Heeft u reacties op deze rubriek of op andere artikelen in 't Onderschoer, laat het ons weten, we staan graag klaar om naar anderen te luisteren.

H.B.

KERKENRUIL EN TERUGGAVE VAN KERKELIJKE GOEDEREN IN DENEKAMP

Op 14 maart van het jaar 1809 deed de toenmalige koning van Holland, Lodewijk Napoleon, de broer van de Franse keizer Napoleon, het hierna volgende besluit uitgaan.

"Lodewijk Napoleon, door de Gratie Gods en de Constitutie des Koninkrijks, Koning van Holland, Connetable van Frankrijk.

Wij hebben besloten en besluiten.

- Art. 1 De Groote kerk te Denekamp zal met den 1e van Louwmaand 1810 aan de Roomschgezinden worden afgestaan, na welke tijd in dezelve niet zal worden begraven behoudens het regt van de Eigenaars der Graven om de grafzerken te reclameren.
- Art. 2 De banken en andere roerende Goederen zullen de Hervormden volgen aan welke het Predikantenhuis mede zal verblijven.
- Art. 3 Bij aldien de Kerk of de Capel der Roomschgezinde Gemeente te Denekamp tot de uitoefening van den Godsdienst der Hervormden geschikt mogt zijn, zal dezelve aan hun door de Roomschgezinde Gemeente met den 1e Louwmaand 1810 worden afgestaan, vrij van alle Schulden en behoudens voor de Roomschgezinden van het altaar, de Banken en alle andere roerende Goederen die zich in dezelve mogten bevinden.
- Art. 4 Voor Zooverre voorn.kerk of capel tot uitoefening van den Hervormden Godsdienst niet geschikt mogte zijn zal onzen Minister van den Eerendienst ons Zoodra mogelijk en na ingenomen Consideratie der Hervormde Gemeente te Denekamp over het inrigten en bouwen van een Locaal ten voornoemde een voorstel doen.
- Art. 5 De goederen der Kerk welke aan de Roomschgezinden worden afgestaan zullen naar evenredigheid der zielen tusschen de Hervormder en Roomschgezinden worden verdeeld wel te verstaan dat hiervan als de eigendom der Hervormden zijn uitgezonderd alle

gelden, effecten of andere goederen welke aan de Kerk zijn gelegateerd of de eene of andere wijze gemaakt, nadat de Hervormden in het bezit derzelve zijn geweest door bijzondere Personen den Hervormden Godsdienst belijdende.

Art.6 Onze Minister van den Eeredienst is belast met de uitvoering van het tegenwoordig besluit.

Gegeven te Assen den 14e van Lentemaand van het Jaar 1809 en van Onze Regering het Vierde.

(Get.)

Lodewijk".

Samengevat en in hedendaagse taal kwamen de besluiten van de koning op het volgende neer. Met ingang van 1 januari 1810 zal de oude kerk door de hervormden aan de rooms-katholieken worden afgestaan. (Dit gebeurde op dezelfde tijd ook in verscheidene naburige, overwegend katholieke gemeenten zoals in Oldenzaal, Losser, Haaksbergen, Ootmarsum en Tubbergen.)

De banken en andere roerende goederen blijven in het bezit van de hervormden.

De eigenaars van graven in de kerk mogen de zerken opeisen. De predikantswoning blijft in handen van de hervormden. Indien de kerkschuur van de katholieken geschikt mocht blijken voor de hervormde eredienst, dan zal deze op 1 januari 1810 door de katholieken worden afgestaan, behalve de banken, het altaar en andere roerende goederen. Indien deze kerkschuur niet geschikt is voor bovenstaand doel dan zal de minister van eredienst een voorstel doen voor het bouwen van een nieuwe kerk voor de hervormden.

De kerkelijke goederen zullen worden verdeeld naar evenredigheid van het aantal aanhangers van de beide godsdiensten.

Om terug te komen op de kerkschuur die bij geschiktheid in eigendom aan de hervormden zou overgaan, ze werd niet geschikt bevonden en daarom verzocht predikant Van de Haar in een schrijven aan de drost te mogen beschikken over de afbraak van deze kerkschuur tot opbouw van een nieuwe kerk.

Naar aanleiding van dit verzoek kwam er op 12 juni 1809 een decreet van de koning inhoudende dat aan de hervormden niet alleen vergund werd, de afbraak van het r.k.

kerkhuis te gebruiken en het benodigde hout op de kerken-
grond te hakken, maar dat hen bovendien een subsidie van
f.5000 werd verleend.

Op 9 december 1809 werd het timmer- metsel- en steenhou-
werswerk aanbesteed. Op 27 oktober 1811 kon de nieuwe
kerk der hervormden ingewijd worden.

In het koninklijk decreet werd bepaald dat de kerkelijke
goederen moesten worden verdeeld naar evenredigheid van
het zielental der beide gezindten. In Denekamp was deze
verhouding zodanig dat de hervormden ongeveer tien pro-
cent van de bevolking uitmaakten, dus kwam het tiende
gedeelte van de kerkelijke goederen in handen van de
hervormden en de rest ging naar de katholieke gemeen-
schap.

Om deze verdeling te regelen was uiteraard overleg nodig
tussen beide kerkbesturen. Daarom werd er een soort com-
missie gevormd. Namens de hervormde gemeente kwamen in
dit overlegorgaan de volgende personen: Mark Anton mar-
kies de Thouars, heer van Singraven; Hermen Schiphorst,
pachter van eerstgenoemde; Gerrit Bonke, ouderling en
schoolmeester, Severinus Hellendoorn, winkelier, kerk-
meester en rentmeester van het Huis Noord Deurningen
en Adolf Hendrik Julius Weerman, koster van de hervormde
kerk.

De vertegenwoordigers van de katholieke parochie waren
behalve pastoor Henricus Antonius Peese, de kerkmeesters
Willem Koehorst, schoolmeester van Noord Deurningen;
Jan Wintels, landbouwer en Nicolaas Hendrik Flaspöhler,
rentmeester van het huis Beugelskamp.

De hervormde kerkeraad had het oog laten vallen op het
grote en waardevolle erf Weerink, dat ook tot het kerke-
lijk bezit behoorde en dat vlak bij het dorp lag. De
waarde van dit erf was echter groter dan tien procent
van het totale kerkelijke bezit, zodat de hervormde ge-
meente als vergoeding van dit teveel alle schulden van
de kerk moest overnemen en bovendien nog f.2500,- in
contanten moest betalen aan de rooms-katholieke paro-
chie. Deze schulden waren groot f.2350,- en de waarde
van het erve Weerink was ongeveer f.8000,- Het aandeel
waarop de hervormden recht hadden vertegenwoordigden
dus een waarde van f.8000,- -/-(f.2500,-+f.2350,-)=

f.3150. De waarde van het totale kerkelijke bezit was dus f.31.500,--.

Het Weerink-erf, dat dus aan de hervormden ten deel viel, bestond uit het huis met schoppe en hofgrond, potegrond binnen en buiten, de Gaarden met de Laagte, het land vóór op de Kerk-es (7 mud), het Maland, het Bestevaarstuk en een stuk daarnaast, de Dambraak (4 mud) nog een stuk bouwland, voorts de Olden Gaarden (d.w.z. de gaarden van het Olde Weerink, dat toen als lijftucht niet meer bestond) de Achterste Kamp, een stuk naast het Middagstuk op de Woorte. Aan groenland was er dan nog de Veldmate, drie dagwerk hooiland in de akkermate, en het Meiken. Tenslotte een hoekje gaardenland gelegen naast de nieuwe te bouwen kerk der hervormden en het recht van plaggenmaaien op de gemeente-marke voor de meier van het erf.

Verder maakten van dit erf nog deel uit twee stukken land tegenover het Scholtenhuis met de daaraan liggende hofjes en een hooimaat de Eschmate, gelegen langs de Molendijk. Deze delen van het erve Weerink kwamen echter in het bezit van de katholieken.

Verder kwamen alle andere landerijen in het bezit van de katholieke parochie. Deze bestonden uit een stuk land "de Landweer" achter de gaarden van Eijlers, nog twee stukken land naast elkaar met hofjes, toen bij koster Weerman in gebruik, een stuk land langs de Stegge en de Molendijk, een stuk land bij Christaanshuis, het kerkenstukje op Gervelink-es, een stuk land op de Haar.

Ten tweede het erve Wiefferink in Beuningen, bestaande uit een huis, twee schoppen en twee gaarden, de Hofmate, het Groote Bekrot, het Kleine Bekrot, het Timmerstuk, een mud land op Ekelhof-es of Rouwenkamp, twee stukken op de Nieuwenhaar, een schepel op Epmans-es, het Ekker-sen stuk, de Tykamp, de Selver, het Lange Meijken, de Maate en het Hooiland. Tezamen 21 mud bouwland en $9\frac{1}{2}$ dagwerk hooi- en weiland, afgezien van het Timmerstuk en de gaarden bij het Oude Wiefferink, waarvan de grootte niet bekend is. Bovendien nog een oude vordering op de boer Wiefferink groot f.300,-.

Ten derde de Köttersplaats Kokkeler in Beuningen bestaande uit het huis en 4 mud land op de kamp.

Ten vierde de Köttersplaats Cloese in de boerschap Dene-kamp bestaande uit het huis met de schop, de gaarden en de kamp bovendien nog de Achterste gaarden tezamen 4 mud.

Ten vijfde het Bütersplaatsje in Noord Deurningen, bestaande uit huis, schop en gaarden en twee kampjes tezamen $6\frac{1}{2}$ schepel tevens een rente uit de Büter van f.4,50 per jaar.

Ten zesde enige landerijen bij Gerrit Jan Koehorst in Noord Deurningen in gebruik, als het Kleine Stuk, het Blomstuk, de Slaat, een stuk op de Westeres en een hooimaat tezamen 3 mud, 1 spint bouwland en 1 dagwerk hooiland.

Ten zevende drie hofjes of gaardens, liggende naast het perceeltje, aan de Hervormden toebedeeld voor de bouw van hun kerk.

Ten achtste een jaarlijkse uitgang van 7 schepel rogge uit het erf Heiveld in Noord Deurningen, verder een uitgang van 5 schepel rogge uit Vrielink. Deze beide erven hoorden onder het huis Noord Deurningen, zijn al lang verdwenen en lagen tussen het tegenwoordige St.Nicolaasgesticht en de weg naar Lattrop.

Ten negende van Horstman in Beuningen een jaarlijkse rente van f.2,50 in geld.

Ten tiende aan wasgeld of wasrente van: Heupman $1\frac{1}{2}$ pond de Splinter 1 pond, Stevelman $\frac{1}{2}$ pond, Ahuis $\frac{1}{2}$ pond (allen in Beuningen), Nosselt $\frac{1}{2}$ pond, Kortman $\frac{1}{2}$ pond, Westerhof $\frac{1}{2}$ pond, Wiegman $\frac{1}{2}$ pond (allen in Noord Deurningen).

Tezamen was dat $5\frac{1}{2}$ pond was per jaar, maar sinds eeuwen werd er in plaats van was, geld gegeven en wel een vast bedrag van 12 stuiver voor een pond was.

Vorenstaande goederen en inkomsten zijn alle vermeld in de scheidingsakte welke is ondertekend door de al eerder vermelde commissie-leden. De goederen en inkomsten, welke niet in de scheidingsakte zijn vermeld, zouden voorlopig onverdeeld blijven. Ook de rogge die tot dan toe aan de schoolmeester en de armen werd gegeven, omdat men niet wist of deze vergoedingen zouden voortduren. Ook werden overgangsbepalingen gemaakt met het oog op de huurpenningen die in 1810 en 1811 zouden vervallen

en de restanten van pachten en andere inkomsten.

Verder werd bepaald dat alle kerkelijke boeken, akten en instrumenten, die betrekking hadden op de goederen welke aan de rooms katholieken ten deel vielen, aan dezen zouden worden overhandigd bij de ondertekening van de scheidingsakte, waarbij aan de hervormden het recht werd voorbehouden te alle tijde inzage van de overgegeven stukken te mogen nemen, wanneer dat nodig mocht zijn.

De katholieke parochie heeft het grootste gedeelte van de haar toegewezen goederen niet lang in bezit gehad, want om de verbouwing en uitbreiding van het kerkgebouw te kunnen betalen -waarmee men reeds in 1809 begon- had men veel geld nodig.

Ook later werden percelen grond of boerderijen van de hand gedaan; in 1910 werd het erf Wiefferink in Beuningen en de stukken land tegenover het oude Scholtenhuis verkocht. Ook toen had men weer geld nodig, want in die jaren werd de kerk opnieuw verbouwd en uitgebreid en kreeg ze de tegenwoordige vorm en afmeting.

De hervormde gemeente daarentegen heeft de haar toebedeelde goederen nog lang in handen kunnen houden. Zo bezat de gemeente nog tot na de laatste wereldoorlog ruim zestien hectaren aan huizen, bouw- en weiland. Dat alles lag in het dorp en de buurtschap Denekamp.

Behalve deze goederen waren er ook nog de zgn. pastorie- en diaconiegoederen in kerkelijk bezit. In het koninklijk decreet werd over deze goederen niets vermeld of besloten, zodat die in handen bleven van de hervormden. De katholieken hebben hiertegen wel geprotesteerd hetgeen echter geen resultaat heeft gehad. Misschien hebben de katholieken zich er ook bij neergelegd, omdat ze al blij waren dat ze de oude kerk en het overgrote deel van de kerkelijke goederen weer in bezit hadden.

De verdeling van de kerkelijke goederen is in Denekamp waarschijnlijk in goede harmonie verlopen. Dit kan men ook al concluderen uit het feit dat de katholieken de kerk al op 30 november 1809 in gebruik konden nemen, terwijl dit officieel pas op 1 januari 1810 moest gebeuren. De verbouwingswerkzaamheden mochten dus al eerder worden uitgevoerd.

Tot slot wil ik nog even terug komen op enkele boeren-

plaatsen die hier eerder zijn genoemd. het erve Weerink lag even buiten het dorp aan de oostkant, ongeveer aan het begin van de Brandlichterweg, in de buurt waar nu de gereformeerde kerk staat.

Het erve Wiefferink in Beuningen werd in 1910 verkocht aan de familie Roeleveld, nadat deze van de mogelijkheid tot koop op de hoogte was gebracht door een familielid, die toen kapelaan in Denekamp was. Ook deze boerderij is verdwenen.

Het kottersplaatsje Cloese bestaat nog, althans het huis. Het is het boerderijtje bij de ijsbaan. Ook het Bütersplaatsje in Noord Deurningen Bestaat nog, nl. de boerderij van Wiefferink of de Büter.

H.J. Asma.

Uit Twentsch Dagblad
Tubantia 9 juli 1884.

DENEKAMP, 25 April. Gisteren namiddag zagen we hier eensklaps rookkolommen hoog opstijgen, en bleek het al spoedig dat een groot boerenhuis, toebehoorende aan den landbouwer Oude Hassink te Beuningen, en door twee gezinnen bewoond, in volle vlammen stond. Het vuur greep zoo spoedig om zich, dat aan redden niet te denken viel. Nagenoeg alle meubilair is verbrand en zelfs kwam een kalf in de vlammen om. Een vrouw kreeg bij het redden eenige niet onbelangrijke brandwonden aan hoofd en handen. Het huis was wel, van den inhoud echter niets verzekerd. De oorzaak van den brand is tot nog toe onbekend.

Burgemeester en Wethouders van de gemeente Denekamp maken bekend, dat DE EIGENAREN VAN DE TOT HET WATERSCHAP „DE DINKEL“ te brengen gronden door hen over de oprichting zullen worden gehoord op de navolgende dagen, uren en plaatsen;

Uit: Twentsche Courant en Neuenhauser Courant van 31 oktober 1928.

- a) de eigenaren van gronden in Dorp en Buurtschap Denekamp en Noord-Deurninge op Maandag, 5 Novb. a. s. namiddags om 4 uur in „Concordia“ te Denekamp.
- b) de eigenaren van gronden in de buurtschappen Lattrop en Brecklenkamp op Donderdag 8 Novb. a. s. namiddags om 5 uur in de byzondere R. K. lagere school te Lattrop.
- c) de eigenaren van gronden in de buurtschap Tilligte op Maandag, 12 November a. s. namiddags om 5 uur in de byzondere R. K. lagere school te Tilligte.
- d) de eigenaren van gronden in de buurtschappen Groot- en Klein-Agelo, Oud-Ootmarsum en Nutter op Dingsdag, 13 Novbr. a. s. namiddags om 4 uur in de openbare lagere school te Oud-Ootmarsum.

Denekamp, der. 27. Oktober 1928.

Wynia, Burgemeester,
J. Andringa, Secretaris.

november 1928
Hotel Gelink
aan de Olden-
zaalsestraat
te Denekamp
(thans Din-
keloord).

BURGEMEESTER WYNIA

(3)

wateroverlast

De problematiek van grote wateroverlast, waarmee de gemeente Denekamp vooral in de tijd van burgemeester Wynia te kampen kreeg, is in de vorige aflevering al even aangehaald. Dit probleem was overigens niet beperkt tot Denekamp alleen. Her en der zat men ermee in Twente. Mede daarom ook kregen de plannen van een Twente-Rijn-kanaal extra veel aandacht.

In het kort iets over enkele oorzaken.

Een belangrijke oorzaak vormden de molens op de Dinkel in Lage en in Neuenhaus. De molenstuwen hielden het water tegen om, wanneer dit nodig was, dit te kunnen gebruiken voor bevloeiing van de achtergelegen gronden.

Een evenzo belangrijke reden van geheel andere aard was, dat de vele nieuw ontginde heide-gebieden zowel in Duitsland als in Nederland het regenwater kwijt moesten. Via sloten werd dit geloosd op o.a. de Dinkel, waardoor deze rivier steeds meer water te verwerken kreeg.

Verschillende plannen zijn gemaakt om deze soms hevige wateroverlast te weren. Een wateroverlast, die de lagere van oorsprong vruchtbare gebieden gedurende vele maanden van het jaar onder water zette. Vooral het gebied van Tilligte tot Breklenkamp moest het geregeld ontgelden. De Ottershagen stond dan ook vaak blank, alsmede het Stokken-spiek. Als het 's winters vroor was het daar een grote ijsvlakte.

Er zouden dijken moeten komen langs de rivier de Dinkel, was de algemene opinie, hoewel Denekamp's wethouder Aarnink van mening was dat dit niet voldoende hielp, waarbij hij verwees naar de zijns inziens meest afdoende oplossing namelijk het opruimen van de molens in Lage en Neuenhaus.

Dijken alleen waren niet voldoende; het water zocht toch een weg en zou dan via de Gele beek en de Hollander Graven weer terug komen in de Dinkel.

Al in 1903 was de Dinkelkwesitie in de Tweede Kamer aan de orde geweest, waarbij toen al gesuggereerd is een waterschap op te richten.

In 1921 was door de Nederlandsche Heidemaatschappij een rapport opgemaakt voor verbetering van de waterafvoer van gronden gelegen in de gemeenten Denekamp en Weerselo, welke gronden behoorden tot het stroomgebied van de Dinkel.

Dat de regering ook toen wel oog had voor de slechte toestand van de (nieuwe) cultuurgronden mag blijken uit een bezoek dat minister Kan op 13 februari 1928 bracht aan verschillende ontwateringsprojecten in Overijssel.

Regelmatig bereikten het gemeentebestuur van Denekamp klachten betreffende wateroverlast. Zo ook attendeerden G.Bruggink en vijftien anderen de gemeenteraad van Denekamp bij brief van 1 maart 1928 op de slechte toestand van de waterafvoer van het Lattropperveld.

Deze toestand was voornamelijk het gevolg van de in ontginning zijnde gronden aldaar. De bestaande sloten en beken konden het toenemende regenwater niet voldoende meer verwerken. Het water hoopte zich bij menig duiker op. Uit die brief citeer ik: "Langs de grens stroomt daar een beekje hetwelk begint bij perceel T.2571, door de plassen van het Lattropper Veen, het Berksven en Pluizenven bij paal 52 in Breklenkamp stroomt; daar ter plaatse moet het beekje den weg passeren, van Smoes leidende over de grens even ten Noorden van paal 52.

Deze weg is opnieuw opgehoogd, omdat het water over den weg liep; zoo slecht functioneeren daar de wegduikers, als ze tenminste niet defect of verwijderd zijn. Eerst als er een meter of anderhalf water voor den dijk staat, loost een klein gedeelte van het water over het vlakke veld naar de Gele Beek; de sloot op de Markescheiding ter plaatse voert geen water af, zoo hoog is de landrug ter plaatse". Adressanten verzoeken de gemeente nieuwe duikers te leggen, waarbij ze zich bereid verklaren een deel van de kosten te dragen. Gevolg hiervan was dat het water gemakkelijker weg kon. Maar, waarheen?

Al spoedig kwam dit de boeren van Breklenkamp ter ore. Een betere ontwatering van het Lattropperveld, op de wijze waarop die van Lattrop pleitten, zou schade toebrengen aan de Brecklenkamper boeren, daar hun gronden

aanmerkelijk lager lagen.

Niet verwonderlijk dan ook dat het nog ettelijke jaren zou duren eer aan deze problematiek daadwerkelijk iets kon worden gedaan. Er waren immers steeds belangentegenstellingen te overbruggen.

Al op 3 augustus 1927 had de raad uit zijn midden een commissie benoemd, die een onderzoek moest instellen naar mogelijkheden om te komen tot verbetering van de Dinkel, welke rivier als de grote boosdoener werd gezien. Deze commissie bestond uit G.J.Derkman, voorzitter; J.Pikkemaat en G.J.Alberink.

Met name werd gedacht aan bedijking, hoewel dit idee bij de boeren van Tilligte en Lattrop in de lager gelegen gebieden weerstand oproept, omdat deze vreesden dat hun landerijen dan nog veel meer kans zouden lopen onder water te komen te staan.

Zowel in Tilligte als in Lattrop zijn besprekingen gevoerd met belanghebbenden op welke wijze het best de problematiek aangepakt zou kunnen worden, waarbij met name ook gesproken is over bedijking van een gedeelte van de Dinkel, voor zover dat lag op Singraven. Gedeputeerde Staten van Overijssel hebben begin 1928 voor de Dinkel een definitief verbeteringsplan opgesteld. Dit plan voorziet enerzijds in een te graven kanaal vanaf de Hollander Graven tot in Lage, terwijl anderzijds het gedeelte van de Dinkel zal worden verbeterd dat loopt vanaf de Oldenzaalsestraat in Denekamp tot in Breklenkamp bij Stokkenspiek. Dit voorstel bereikte in mei van dat jaar Provinciale Staten. Een voorwaarde hierbij was de oprichting van een waterschap.

De gemeenteraad van Denekamp verzette zich tegen de oprichting van een waterschap, zolang niet uitgesloten is dat verbetering op andere, minder kostbare wijze, mogelijk was. Belanghebbenden waren zeker wel bereid bij te dragen in de kosten, maar niet in een voortdurend terugkerend kostensysteem, zo bleek uit het relaas van de raadsvergadering van 26 mei 1928.

De provincie zette haar plannen toch door. Er werd een ontwerp gemaakt voor de oprichting van een waterschap. Begin november 1928 werden hoorzittingen georganiseerd door de gemeente.

De zittingen zijn gehouden in dorp Denekamp, Lattrop, Oud Ootmarsum en Tilligte en werden bijgewoond door 270 grondeigenaren, welke in totaal 4300 hectare land bezaten. De meesten hadden bezwaren tegen de oprichting van een waterschap. De eigenaren van bijna 4000 hectare grond verklaarden geen overlast van water te hebben.

Op verzoek van de raadsleden J.Kristen, G.J.B.Albrink, A.Olde Riekerink en J.Goossink werd op 13 november 1928 een spoedeisende extra raadsvergadering belegd in verband met dit voornemen van de provincie om een waterschap op te richten. Gedeputeerde Staten van Overijssel zagen hierin een middel -daartoe aangespoord door het Rijk, dat immers sedert 1904 de wettelijke plicht had te zorgen voor de rivieren- om het wateroverlastprobleem in dit deel van Twente blijvend te kunnen keren. De leden Kristen, Albrink en Olde Rikkerink deden het volgende voorstel: "

"De Raad van de gemeente Denekamp:

van oordeel dat de overgrootste meerderheid van grondeigenaren in de gemeente Denekamp niets moeten hebben van een Dinkelwaterschap en waterschapsbelasting;
dat ook de eigenaren die buiten de gemeente Denekamp wonen en in de gemeente Denekamp gronden hebben liggen, zooals de Graaf van Twickel te Delden, Mevrouw De Barones de Vos van Steenwijk en de Familie Bosman te Lage in Duitsland, tegen het Dinkelwaterschap zijn;
dat, waar de Graaf van Twickel ook tegen genoemd Waterschap is, en waar hij al zooveel jaren de "geneugten" en zoogenaamde "voordeelen" genoten heeft van het Waterschap "De Regge" zich toch tegen het Dinkelwaterschap verklaard, wat een bewijs is, dat aan Waterschappen een verkeerde lucht zit;
dat geen een tegenstander van genoemd Waterschap tegen verbetering en omwalling van De Dinkel is, maar allen wel voor zijn, maar de gelden die buiten de Dinkelverbetering besteed worden, zooals die Kanaalgraverij enz. in Brecklenkamp als een ongeoorloofde geldwegsmijterij beschouwen;
dat wij ons protest moeten richten tegen de Memorie van Toelichting die gevoegd was bij de Kaart van het Waterschap en gedurende de maand October ter inzage heeft gelegen;
dat deze Toelichting geen Toelichting genoemd kan worden, want zij geeft weinig kijk op de zaak, hoe hoog de klassen komen, hoe breed het Kanaal wordt in Brecklenkamp, hoe breed de Dinkel wordt. Niets van dat alles, het is een geheim der Goden en wij mogen het nog niet weten;
dat in het Waterschap "De Regge" nog een flinke hulp in het betalen is gekomen, door dat de Steden Almelo, Oldenzaal, Hengelo en Enschede bij het Waterschap "De Regge" getrokken zijn, maar wat zal het Dinkelwaterschap er bij trekken, als de belasting te "bruin wordt"? Niets! er is niets meer bij te trekken, en moet het beslist misloopen, en is deze Waterschapsbelasting onnoodig, en daarom ook onrechtvaardig; en Wij verzoeken Dames en Heeren Provinciale Staten beleefd en dringend het voorstel oprichting Dinkelwaterschap niet aan te nemen".

Het raadslid Laan voerde een heftig pleidooi voor de oprichting van een dergelijk waterschap, hoewel hij vanuit zijn politieke liberale visie tegen méér overheidsbemoeienis was. Maar het was zijns inziens de minst slechte keus, omdat in dat jaar 1928 er sprake was van hoogconjunctuur: alles moest en alles kon om bestaansmogelijkheden te scheppen voor de toen nog sterk toenemende bevolkingsaanwas. Als voorbeeld noemde Laan: de drooglegging van de Zuiderzee, de drooglegging van de Weitemanslanden, het bevorderen van emigratie en de aanleg van verharde wegen. Wellicht was de regering ook wel genegen gelden beschikbaar te stellen voor kanalisatie van de Dinkel. Dit zou bovendien een geliefd project kunnen zijn "om werklozen en arbeidsschuwen" uit de grote gemeenten tot werk te dwingen. Persoonlijk was Laan echter tegen kanalisatie omdat dit de verdere ontginning van "mooie woeste gronden" in de hand werkte. Doch omdat Laan van mening was dat de meeste belanghebbenden het alleen maar om financiële voordelen te doen was en hen "het natuurschoon volslagen koud laat" pleitte hij voor een Dinkelwaterschap. Met zo'n waterschap hadden de eigenaren in elk geval nog enige vorm van zeggenschap.

Burgemeester Wynia liet ook duidelijk blijken dat dit de beste oplossing was. Als het rijk uiteindelijk een waterschap toch door zou drukken, werd het immers bovenaf opgelegd. Dan had men waarschijnlijk geen enkele zeggenschap. Bovendien was er met een waterschap een volledige waterbeheersing te creëren. Een zeker niet onbelangrijk aspect, zo was reeds gebleken in gebieden van andere waterschappen, waaronder dat van "de Regge". Als de verbetering namelijk een keer uitgevoerd zou zijn zou er ook het nodige onderhoud verricht moeten worden, hetgeen door belanghebbenden zelf diende te geschieden.

Wynia: "Allen zijn het er wel over eens, dat verbetering noodzakelijk is, maar men wil geen "strop", gelijk in een strooibiljet wordt gezegd. Als het daarin vermelde juist is, nl. dat er maar 6 boeren in Lattrop zijn, die overlast van water hebben, waarom heeft men dan altijd om verbetering geadresseerd aan alle mogelijke collega's? Spreker zou het dan ook een onverantwoordelijke daad vinden om voor 6 belanghebbenden een uitgave van

f.500.000 te doen. Het meegedeelde in genoemd strooibiljet is echter onjuist, terwijl het onwrikbaar vast staat, dat verbetering noodzakelijk is. Aangezien er nu maar een manier van verbetering is kunnen we niets nalaten om aan het opgemaakte plan onze instemming te betuigen. Om formeele redenen is spreker ook tegen het door de leden Kristen, Albrink en Olde Riekerink ingediende voorstel en acht hij dit eventueel te nemen besluit in strijd met de waardigheid die de Raad voor zich zelve moet hebben".

Hoe er in die raadsvergadering verder ook gepleit werd vóór de oprichting van een waterschap, het mocht niet baten. Er werden minstens zoveel tegenargumenten aangevoerd. Uiteindelijk werd het voorstel van Kristen c.s. aangenomen. Twee raadsleden van de elf waren hier tegen: Laan en Goossink.

Nog geen veertien dagen later beleefde Denekamp zijn grootste overstroming van deze eeuw. In de nacht van 25 op 26 november 1928 steeg het Dinkelwater zo abnormaal, dat groot onheil niet kon uitblijven. Bij de Dinkelbrug in Denekamp was het peil wel 120 cm hoger dan het gewoonlijk zomerse peil. Per uur steeg het water vijf centimeter.

Op 26 november was het peil al gestegen tot 230 cm. Zo'n 2500 à 3000 hectare kwamen onder water te staan. Dit noopte burgemeester Wynia er andermaal toe aan te dringen op het oprichten van een waterschap, waartegen nu juist zulke grote bezwaren bestonden. Het bleek -de kranten stonden er regelmatig vol van- dat het merendeel van de boeren in het overstroomde gebied tegen een waterschap was. Hoe vreemd dit ook thans mag klinken, enigszins te verklaren valt het wel. Want hoe kwam men achter de mening van de boer?

Tijdens het bezoek, dat de Commissaris der Koningin, op 29 november 1928 aan de overstroomde gebieden in Agelo, Tilligte, Lattrop en Breklenkamp bracht, bleek duidelijk op welke wijze de boeren waren benaderd om hun mening over het nut van een waterschap. De Commissaris was onder meer vergezeld van de gedeputeerden mr.dr. J.W.Schneider en Jos. E.Vogt en sprak toen namelijk ook met enkele boeren. Onder andere met de Hoogboer en met Kniepjan, welke hij vroeg, of men tegen een

waterschap was, waarop deze als antwoord gaven: "Nee, meneer, wie bint er wa veur, wie hebt last genoeg van 't water". De Commissaris maakte hen duidelijk dat gebleken was dat de meesten toch tegen waren. "Dat kan wa wean, mer daor bint er ok wa dee dat zegt en bie wee 't water haost töt in 't hoes steet. Zorg mer dat 't er een waterschap koomp", aldus deze boeren.

Want wat was 't geval waarom vele boeren zegden geen overlast te hebben, terwijl in feite vele bunders van hun grond onder water stonden? Menig bezwaarschrift kwam tot stand via intekenlijsten waarmee werd rondgegaan en waarbij de boeren werd gevraagd: "Ben je tegen een nieuwe belasting?" (=waterschapslasten, H.B.). Het antwoord daarop luidde steevast bevestigend. "Nou, teken dan deze lijst maar". Zo ging dat in zijn werk.

Het hoofdbezwaar van de tegenstanders van een waterschap is kortgezegd, dat men niet wenst te betalen voor anderen. Aldus schrijven b en w van Denekamp op 10 december 1928 ook aan Gedeputeerde Staten, waaraan zij voorts de conclusie verbinden geen prijs te stellen op een verbeterde afwatering, wanneer de oprichting van een waterschap daaraan verbonden zou worden.

Burgemeester Wynia deelt dit meerderheidsstandpunt van het college van b en w echter niet.

Van zijn gevoelens geeft hij op 17 december 1928 uitvoerig een uiteenzetting aan Gedeputeerde Staten. Wynia stelt o.m. dat de motivering van het standpunt van b en w zeer onvolledig is, hetgeen hij in strijd acht met het gemeentelijk belang. Omdat tijdens de hoorzitting gebleken was dat de meeste belanghebbenden verbetering van de toestand niet op prijs stellen, oordelen b en w dat het dan ook niet nodig is aan de verbetering verder te werken. Dat zou nog te aanvaarden zijn, aldus Wynia, als die belanghebbenden inderdaad overlast van water hadden, hetgeen niet het geval blijkt te zijn, gezien de resultaten van de hoorzitting. Overigens heeft hij hierover wel zijn twijfels. Waar het echter om gaat is een zaak van algemeen belang.

Deskundig onderzoek had al eerder aangetoond dat ver-

HET STROP

Allerwegen wordt vergaderd, beraadslaagd, gestemd en geteekend.

Het gaat over het Dinkelwaterschap.

Dag aan dag is men er druk mee!

Gelukkig kan de boer het wachten, hij heeft de rogge erin.

Hij heeft nu tijd tot nadenken, tot wikken en wegen van het voor en het tegen.

En wat is er voor?

Dat een zestal boeren in Lattrop hun weidegronden zullen verbeterd krijgen.

En wat er tegen?

Dat honderden inwoners daarom hoge belastingen zullen moeten betalen.

Ook al hebben ze daar geen sikkepitje voordeel van.

En dat zij dat niet alleen, maar ook nog hunne kinderen en kindskinderen zullen moeten doen.

Voor enkele boeren en voor hen, die aan het waterschap een zoet baanje zullen krijgen.

Er is eerst veel lawaai gemaakt over 't hoge water en de overstromingen. Men ziet nu eindelijk wel in, dat men te hard geschreeuwd heeft. Men hoopte, dat het Rijk dit wel een, twee drie in orde zou maken. Doch nu het uit eigen portemonaise moet komen, tenminste voor een groot deel, nu is het zoo erg niet, of er al eens 'n weide onder water staat.

Er zijn er nog enkelen, die aldus redeneeren: „Als de hooge Heeren uit Zwolle het willen, kunnen wij er niets aan doen.“

Maar Twentsche boeren en burgers! het is nog nooit uw aard geweest, dat je je in een strop liet vangen. Dat jullie het zich zoo maar om den hals laat slingeren, is niet te denken.

Je zult U daarvoor verweeren met hand en tand!

Anders zult ge grooter last onder vinden van het waterschap, dan dat ge last zult hebben van het water.

Protesteert en teekent op de lijsten, die U worden aangeboden. Zwolle moet weten, dat ge geen waterschap wilt.

Weert U, voor het te laat is.

EEN INGELANDE.

betering hoogst noodzakelijk was. In zijn brief maakt Wynia ook melding van het bij duizenden verspreide pamflet "Het Strop", als protestaktie tegen de realisering van een waterschap. Vaak zonder te begrijpen wat een waterschap eigenlijk is. Door regelmatig huisbezoek zijn belanghebbenden bewerkt en zijn lijsten met handtekeningen verzameld, waaruit zou moeten blijken dat men geen verbetering wenst. Juist omdat er steeds meer gronden worden ontgonnen en verbeterd acht Wynia het van het grootste belang dat de waterstand beter kan worden beheerd, anders zal in de gemeente een noodtoestand ontstaan, waarbij hij verwijst naar de grote overstroming van 26 november van dat jaar.

Een half jaar later vond in Tilligte bij café Arends een bijeenkomst plaats van direkt-belanghebbenden bij een betere afwatering van de Dinkel.

Op deze bijeenkomst voerde burgemeester Wynia het woord. Wynia wees erop het eniszins zonderling te vinden nu nog de noodzaak te moeten aanwijzen van een betere afwatering van de Dinkel. Al meer dan vijftig jaar waren er toen al klachten geuit. Tegengestelde krachten waren echter bezig te bewijzen dat er geen behoefte zou bestaan aan een betere ontwatering, aldus Wynia, die betoogde dat de kosten van het voorlopig ontwateringsplan waren geraamd op f.500.000,-- waarvan door belanghebbenden slechts een kleine tien procent hoefde te worden betaald, terwijl men daarnaast wel de verplichting tot onderhoud zou krijgen. En omdat er tegengestelde belangen waren, was voor het onderhoud zonder meer een overkoepelend orgaan nodig. Overal verschenen al waterschappen. Hierdoor konden de belanghebbenden in elk geval zeggenschap houden over hun eigen belang. De totstandkoming van een Dinkelwaterschap was dan ook zeer nauw verbonden met de realisering van de verbeteringsplannen van de Dinkel. Wynia zag als grootste bezwaar tegen een waterschap dat de boeren van de hoge grond mee zouden moeten betalen voor de eigenaren van de lager gelegen gronden. Maar het in cultuur brengen van grond achtte hij een algemeen belang, het in cultuur houden dus ook.

Een van de aanwezigen, de fabrikant en grootgrondbezitter J.Menco Hartogensis uit Enschede, had met grote instemming naar de uiteenzetting van Wynia geluisterd

en voelde zich verplicht nog enige woorden te zeggen.

Volgens Menco waren er drie categoriën personen die tegen een waterschap waren en wel:

1. De natuurliefhebbers, die van mening zijn, dat kanalisering van de Dinkel het natuurschoon zal aantasten. Hiertegen brengt hij in ervan overtuigd te zijn dat met hun verlangen zoveel mogelijk rekening zal worden gehouden. Menco was zelf immers een groot natuurliefhebber. Dit mag echter niet zover gaan, dat de bewoners van deze natuur aan armoede moeten worden prijsgegeven.
2. Zij die direkt geen last van het Dinkelwater onder vinden en tegen een waterschap zijn omdat hen dit persoonlijk geld kost.
Dit zijn de mensen, die op de hoge gronden wonen! De mensen die vergeten dat het overtollige water ten slotte uit hun streken afkomstig is.
3. Personen, die er geheel onverschillig tegenover staan en denken: onder mijn ouders en grootouders was het ook zo en wij kunnen er van leven.

Van een ding was Menco overtuigd. Als er niets gebeurt dan zouden de lage vruchtbare gronden aan de Dinkel spoedig tot moeras worden.

De vergadering stemde op dat moment volledig in met het pleidooi van burgemeester Wynia. Aan het einde van de vergadering werd een telegram opgesteld, waarin de regering werd verzocht alles in het werk te stellen om de verbeteringsplannen met de meeste spoed uit te voeren. Tot slot werd een commissie tot bevordering van een betere ontwatering ingesteld.

Tot leden van de commissie werden o.m. benoemd J.W. Boerrigter, Tilligte, G.H. Oldekamp, Denekamp, G. Groeneveld, Tilligte, A.H.J. Bonnes, Oud Ootmarsum, J. Luft, Oud Ootmarsum en G.H. Mensink, Tilligte, J. Notkamp, Losser, G. Sanderink, Beuningen.

Inmiddels had Minister Van der Vegte al besloten het geraamde bedrag voor verbetering van de Dinkel op de begroting-1929 op te nemen. Hiermee was weer een stap in de goede richting gezet. Uiteindelijk spraken Provinciale Staten van Overijssel zich in beginsel uit voor

een waterschap, omdat dit ook de voorwaarde van het rijk was. Er bleef echter weerstand. Met name het stroomgebied van de Gele Beek bleef standvastig tegen. De bewoners van het gebied van de Hollander Graven toonden zich gematigd voorstander.

Hoe venijnig de sfeer hierbij kon zijn blijkt ook uit het feit dat op 31 juli 1929 bij de gemeenteraad zelfs een verzoek in behandeling kwam om subsidie voor een anti-waterschapscommissie. Deze commissie was het dus niet eens met een waterschap en toonde zich voorstander van slechts bedijking van de Dinkel. Het raadslid Albrink stelde voor f.50,-- uit te trekken.

Het verzoek werd gehonoreerd met tien tegen een stem (Laan). Hiermee wil ik maar aanduiden hoe sterk deze materie leefde bij de bewoners. Hierbij dient ook nog te worden aangetekend, dat nog steeds veel mensen ervan uitgingen, dat het land periodiek overstroomd diende te worden om zodoende slibhoudend water over het land te krijgen. Maar met de komst van de kunstmest was dit eigenlijk al niet meer nodig.

Het betreffende raadsbesluit is echter niet door Gedeputeerde Staten goedgekeurd, waartegen de raad zelf bij De Kroon in beroep is gegaan. De Kroon wees het beroep evenwel af, als gevolg waarvan de subsidie niet door kon gaan.

Maar dat de situatie ernstig was bleek nog wel in de zomer van 1931 toen de waterstand in Tilligte, Lattrop en Breklenkamp dermate hoog was, dat het vee in het water moest lopen en een deel van de hooioogst moest worden vernietigd.

In 1932 werd een zgn. omleidingskanaal ontworpen, beginnende bij de Hollander Graven tot de omvloed in Lage. Realisering van dit kanaal zou tot gevolg hebben dat de aanliggende boeren geen bijdrage hoefden te leveren in de kosten van de Dinkelverbetering en ook vrij zouden blijven van Dinkelonderhoud.

De overstromingsmogelijkheid in Losser bleef dan nog wel bestaan en ook verder langs de Dinkel was men er nog niet van gevrijwaard. Met het gebied van de Gele Beek zou het beter worden. Door de oprichting van een afzonderlijk waterschap van de Gele Beek of met behulp van de gemeente zou men de noodzakelijke verbetering in eigen hand

kunnen nemen. Hierbij is toen met name gedacht aan een waterschap voor het stroomgebied van de Hollander Graven. Een omleidingskanaal was in elk geval nodig. Als gevolg van de grote werkloosheid was de tijd gunstig om dit kanaal te graven. Hiermee kon een flinke bijdrage tot werkverschaffing worden geleverd.

Maar het kanaal zou ook onderhouden moeten worden, waarbij dan weer een waterschap om de hoek kwam kijken. Of de gemeente zou het onderhoud moeten willen garanderen.

Een problematiek, die zelfs de Tweede Kamer der Staten Generaal bereikte, waar zich de destijdsse burgemeester Van de Sluis van de gemeente Goor als lid van de Tweede Kamer nogal inzette voor een actie tot betere afwatering van de Dinkel.

Nog in datzelfde jaar 1932 deden Gedeputeerde Staten het voorstel om te komen tot dit afwateringskanaal, waarmee de gemeenteraad van Denekamp uiteindelijk instemde. De gemeente zou dan het onderhoud voor haar rekening nemen. De bewoners van het betreffende gebied hoefden niet in de kosten bij te dragen.

Het zou echter nog tot medio 1934 duren eer daadwerkelijk met de werkzaamheden kon worden begonnen.

Uiteindelijk is er in 1942 wel een waterschap gekomen en wel het Waterschap de Beneden Dinkel, welk tot 1969 heeft bestaan en toen is samen gegaan met het waterschap "de Regge".

H.Boink.

(wordt vervolgd.)

geraadpleegd:gemeentearchief
Denekamp.

Wij mensen zijn ook maar
te gast op deze aarde.

WIJKVERPLEEGSTER OP HET PLATTELAND

(4)

Er kwam een nacht om niet gauw te vergeten. Het was koud en het waaide hard. Om één uur ging de bel, aan een stuk door. Dat is een spoedgeval, dacht ik. Dadelijk ging ik uit mijn bed, schoot gauw mijn ochtendjas aan en deed de deur open. Daar stond een man, erg zenuwachtig, zijn haren rezen ten berge. "Zuster", zei hij, "wil iej nich doadelik efn met miej gaan, miene vrouw is nich good en n dokter he'k a waarschouwd". Hij noemde zijn naam en zei dat ik de tweede straat achter de kerk moest nemen en dan rechts af het veld in moest fietsen naar zijn boerderij.

Er had zich bij mij nog niemand opgegeven voor een bevalling. Wanneer ik toen telefoon had gehad zou ik zijn huisarts even gebeld hebben met de vraag of daar misschien iemand ingeschreven stond. Telefoon had ik toen nog niet en daarom was het mijn plicht om te gaan.

Er was een vrouw in nood, dus pakte ik mijn fiets en toen naar de tweede straat rechts. Het was goed donker en hoe verder ik achter die man aan fietste, hoe banger ik werd. Want ik had hem inmiddels vooruit gestuurd naar zijn vrouw. Ik zag geen man meer wel een zwarte gedaante. Aan de kant van de weg lag een dikke stok, die nam ik mee en met die stok in de aanslag er op af. Als die gedaante daarmee een patatter kreeg, dacht ik, zou die wel aankomen. Met schrik dacht ik dat het een ontvoerder was of dat het een aanrander zou kunnen zijn. Alles ging mij door het hoofd. Maar als ik iets hoorde ritselen bleek het een stekelvarken te zijn, of een ander dier. Als ik dan dichterbij kwam en meende de man te zien, was het een knotwilg, die daar op een wai stond.

Ook was er nog iets mis met mijn fietslantaarn, je had in die tijd nog carbid. Maar ik had geluk, de maan kwam af en toe even bijlichten, ik moest verder.

Maar Goddank, daar zag ik in de verte de koplampen van een auto en ik kreeg weer nieuwe moed. Dat zou de dokter zijn. Ook zag ik een man uit de boerderij komen met

een brandende zaklantaarn om de dokter bij te lichten, die met zijn auto vast zat in de modder. Mijn schrik verdween, ik gooide de stok toen maar weg want ik was bij de boerderij, zette de fiets gauw tegen de muur en dat de deel op. In de kamer vond ik de "patiënt". Het was een bevalling. Ook de dokter kwam binnen. We hadden geluk, we waren nog net op tijd, want binnen tien minuten was een meisje geboren van slechts drie pond, met vingertjes als luciferstokjes maar het leefde en het was gezond.

Hier zag ik weer het grote Scheppingswonder en was blij dit alles mee te maken, te beleven. Wat is het beroep van dokter en verpleegster dan toch een mooi beroep. De vader was erg overstuur, maar ik vertelde hem dat ze een gezond dochttertje hadden. Wel te vroeg geboren, maar alles was goed.

Ik vroeg hem waar de wieg stond. "O, zuster, dee mög wiej nich in hoes haaln veur t keend dr is, dat is nich good", zei de man. Dat was bij hen toen nog een soort bijgeloof. Dat moest ik hen allemaal nog uit het hoofd praten, maar dat kun je als nieuwe verpleegster op zo'n dorp niet direkt doen. Dan stuurde ik hem even naar zijn vrouw en kon ik het kind verzorgen. Maar ik moest een oplossing zien te vinden voor de wieg en die had ik snel. Ik zag daar een ouderwets kabinet en trok er de onderste la uit. Een paar wollen dekentjes erin, drie kruiken zorgden ervoor dat ons kindje er lekker warm in kon liggen en dan met la en al in opa's stoel.

De vader zei niets als: "O, zuster, doe kaans tok oetveendn".

Dan moest ik nog de moeder verzorgen. Die was blij dat het kind er was, al was het ook twee maand te vroeg geboren. Ze vond die zeven maanden zwangerschap erger dan de bevalling, want op een boerderij was het ook hard werken.

Even later dronken we allen koffie waarvan de moeder het eerste kopje kreeg. Wat smaakte het haar lekker. De vader haalde met een gaffel een lekkere dikke metwordt van de zolder. De dokter wou die graag snijden. Dan nog even naar moeder en kind kijken. De moeder wilde nog graag "t kleane wichken zeen". Dan pakte ik de baby met la en al op en liep er mee naar de moeder.

Het kindje sliep rustig door. "Zol wiej dat wa groot kriegn?" vroeg de moeder. "Dat is t eerste keend nich dat nich zo heel groot is, dat komt dr wel deur", reageerde ik geruststellend.

Het was voor mij de tijd om de fiets te pakken en naar huis te gaan. Maar daar wilde de dokter niets van weten: "Zuster het is veel te koud en daarbij is het midden in de nacht. Ik neem u mee in de auto". De jonge vader zei toen: "de schooljongs zet de fiets wa bieje oer deur". Zo kwam ik gauw weer thuis. Ik bedankte de dokter en ging naar binnen. Mijn zuster was meteen klaar wakker en zat al rechtop in bed. Ik vertelde haar gauw hoe het gegaan was en...dat wij concurrentie hadden gekregen...wat het slapen betrof en wel in een kastla. Ze lachte erom en zei: "Als de nood het hoogst is, is de redding nabij".

De volgende morgen, toen de jongens de fiets netjes voor de deur gezet hadden, kon ik -erg benieuwd hoe alles gegaan was- terug naar mijn patiënt. Onderweg kwam ik nog een zwerversvrouw tegen dat haar hoogste lied zong. Ik zei tegen haar: "U heeft ook nog wel plezier in het leven". "Ja," antwoordde ze mij terug, "van een vogel kun je ook niet horen of hij verdriet heeft, dat merk je ook niet". Daar kon ik het mee doen. Mijn vrouw was prima in orde en het kindje had zich niet laten horen. Nu was ik tevreden. Ik had een beroep, een leven vol afwisseling, na deze nacht vol angst.

E.Bos-Hermelink.

Van n kleen boksen-kealken dat pas
loopen hef leerd zeg de moeder
greuts: 't kan loopen as ne kievit.

Copye van het Declarator van Hendrykes Scholten
naar of dien vorenstaanden Markteboeken
20 July 1793

Hendrykes Scholten have zegt, dat hem niet
bekend is, dat het een afgemaakte zaak is,
hou tyn, dat de koften van het buiter
in vadersaakte gemaakte Nieuwe Orgel, en te
kostbaren aanleg vanden, als ook de
kooppenningen van een Onnodig ge-
kogte nieuwe Weeme, tot laste van het
gemeen zouden moeten komen, en
dat hy verhalven, zo lang de zaak niet
is afgemaakt, protesteert tegen alle
aangravungen in de Markte Tilligte,
en verzoekt dat dit in het Marktenboek
mag worden gephreven.

(Tilligte den 20 July 1793)

(was getekend)

Hendrykes Scholten have
Accordeert met het Origineel

H. J. Gros.

V. W. M. Lijster

HET ORGEL VAN OOTMARSUM

Op 27 juli 1783 werd door de marken Tilligte en Lattrop een gezamenlijke holting (vergadering) gehouden. Dit gebeurde op het erve "Varwijk" in Tilligte.

Belangrijkste onderwerp op deze holting was "het aandeel der kosten van de beide marken wegens het nieuws gemaakte Orgel en gekofte Weme (pastorie) te Ootmarsum". Voor de marke Tilligte bedroeg dit aandeel ongeveer 700 gulden en voor de marke Lattrop kwam dit op zo'n 600 gulden. Uit latere aantekeningen in het markeboek en uit archiefstukken van de Nederlands Hervormde kerk van Ootmarsum blijkt dat het hier niet ging om geldbedragen, welke de marken, waarvan de inwoners onder de kerk van Ootmarsum ressorteerden, zonder meer moesten betalen, maar om leningen, waarover zelfs rente verschuldigd was. Op de betreffende holting werd voorgesteld om enige afgelegen gronden van de beide marken te laten taxeren en te verkopen, om zodoende de benodigde bedragen te verkrijgen, waardoor de minst mogelijke schade zou ontstaan. Aldus werd dan ook besloten.

Toch zal dit besluit niet door alle markegenoten van harte genomen zijn. Immers, het gebouw van de katholieke kerk van Ootmarsum was in die tijd in handen van de hervormde gemeente in Ootmarsum en een feit was dat Tilligte en Lattrop toch voor het merendeel katholiek gezind waren gebleven.

Een bewijs dat men niet unaniem met het beslotene akkoord zou gaan staat opgetekend (twee dagen later) in het markeboek: "Copia van het declaratoir van Hendrykes Scholtenhave op den vorenstaanden Holtink van den 27 Juli 1783.

Hendrykes Scholtenhave zegt, dat hem niet bekend is, dat het een uitgemaakte zaak zou zijn, dat de kosten van het buitennoodzaakte gemaakte nieuwe Orgel en te kostbaren aanleg van dien, als ook de kooppenningen, van een onnodig gekogte nieuwe Weeme, tot laste van het gemeen zouden moeten komen en dat hij derhalven, zo lang de zaak niet is uitgemaakt, protesteerd tegen alle aangravingen in demarkte Tilligte en verzoekt dat dit in het

Markenboek mag worden geschreven.

Tilligte den 28 juli 1783

(was getekend)

Hendrykes Scholtenhave".

Dat niet alleen de marken Tilligte en Lattrop moesten bijdragen in de kosten is ook op te maken uit notities in het markeboek van Nutter en Oud Ootmarsum. Hierin staat het e.e.a. in een holttingverslag, gedateerd 19 juli 1783 (dus een week eerder als in Tilligte-Lattrop), over hetzelfde onderwerp, van een holtink gehouden op het erve Splinterink in Oud Ootmarsum. Markerichter was hier Dr. Herman van Bevervorde, terwijl als assessoren optraden: H.J. Bos Verwalter - Landrentmeester van Twenthe en A. Schneider, rentmeester van het huis Ootmarsum. Enigste punt van behandeling was "Over 't betalen der kosten van 't Orgel en Nyeweme". Daar er echter, behalve voornoemde assessoren en Jan Breteler, niemand van de goedsheren op de vergadering aanwezig bleek te zijn, en er dus niet met vrucht een besluit kon worden genomen werd besloten om een nieuwe bijeenkomst uit te schrijven.

Typisch is, dat er nadien niets meer over dit onderwerp in het markeboek van Nutter en Oud Ootmarsum staat opgetekend.

Toen in 1809 (bij besluit van Koning Lodewijk Napoleon) het kerkgebouw weer overgegeven werd aan de katholieken, bleef o.a. het orgel in bezit van de hervormde gemeente in Ootmarsum. Dit orgel ging in 1811 over naar de nieuw gebouwde hervormde kerk in Ootmarsum. Rond 1812 kwam er een nieuw orgel in de katholieke kerk.

In een archiefstuk uit het kerkvoogdij-archief van de Nederlands Hervormde kerk van Ootmarsum (jaarrekening 1790/91), staat o.a. onder uitgaven vermeld: "Een quitansie van J. Bonke naams de marke Lattrop van een kapitaal f.627,-- = f.18,16.

Er van uitgaande dat het oorspronkelijke bedrag, dat de marke Lattrop moest verstrekken, rond de 650 gulden bedroeg en hiervan in 1791 al een klein bedrag was afgelost, zou deze verrekening betrekking kunnen hebben op de lening welke voor het orgel was verstrekt.

Tientallen jaren gingen er overheen voordat het "orgel van Ootmarsum" weer eens ter sprake werd gebracht op een holting, welke plaatsvond op het erve Bonke in Lattrop op 22 november 1828. Hier werd als laatste punt in discussie gebracht: "Dat de marke Lattrop nog een pretentie (schuldvordering) heeft ten laste van de kerk of orgel van Ootmarsum en waarvoor enige jaren geen rente is betaald." Er werd een commissie benoemd, welke deze zaak verder zou onderzoeken. Deze commissie diende hierover binnen vier weken rapport uit te brengen aan de markenrichter.

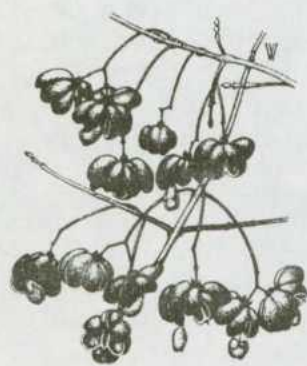
Het resultaat van het onderzoek staat vermeld in een holting-verslag van 4 januari 1833, dus pas ruim vier jaren later. Toen werd er door de marke Lattrop een holting gehouden in "de Kroon" te Ootmarsum. De bevindingen van de commissie waren: "De commissie heeft na die pretensie onderzoek gedaan en is geïnformeerd geworden dat de Goedsheeren wegens hun meer dan door de andere boerschappen van het Kerspel betaalde contributie tot het orgel, ten goede heeft gehad van de kerk ongeveer 700 gulden. Dat die som ook werkelijk reeds terug is betaald..... en door de boeren onderling is verdeeld."

Blijft er een kleine mogelijkheid dat er sprake kan zijn van geldverstrekking voor twee verschillende orgels, hoewel dit praktisch moet worden uitgesloten. Toen in 1809 de kerk weer in katholiek bezit kwam, was dit met uitzondering van o.a. het orgel dat in bezit bleef van de hervormde gemeente. Rond 1812 kwam er een nieuw orgel in de katholieke kerk en er is dus een kleine mogelijkheid dat het laatst besproken geldbedrag betrekking had op dit nieuwe orgel. Hoewel in 1812 of later hierover niets vermeld staat in het markeboek van Lattrop en Tilligte.

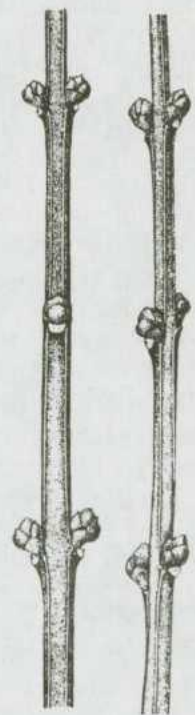
Meer voor de hand liggend is dat het bedrag van 700 gulden, genoemd in het rapport van 4 januari 1833, het oorspronkelijk in 1784 genoemde geldbedrag betrof, dit vermeerderd met over meerdere jaren verschuldigde rente's.

Kardinaalshoed: a. tak met bladen en bloemen, b. zaad, c. vrucht.

Vruchten van de karninaalshoed.

Kurklijsten aan dikke eerstejaarstwijgen van kardinaalshoed.

DE KARDINAALSMUTS

De Kardinaalsmuts (*Enonymus europaeus*) of Papenmuts, zoals die vroeger ook wel werd genoemd, dankt zijn naam aan de eigenaardig gevormde vierhoekige rode zaaddozen die in de herfst soms in grote getale aan deze struiken hangen. Met enige fantasie zie je er de vorm van een kardinaalsmuts in; onder invloed van de Rooms-katholieken veranderde de naam Papenmuts al spoedig in Kardinaalsmuts.

De struik is te herkennen aan de tegenoverstaande, langwerpige eivormige- en fijngezaagde bladeren. Op de takken komt kurkvorming voor, dat als vier fijne bruinachtige strepen over de lengte van de takken loopt.

De struik kan vier tot zes meter hoog worden. Het hout is zeer hard en stevig, de poriën zijn heel fijn en daarom geschikt voor draaiwerk. De bekende tandenstokers worden er ook van gemaakt.

De bloemen van deze struik zijn erg onopvallend en klein, maar bevatten wel veel honing. Ze staan in kleine trossen in de bladoksels en zijn meestal viertallig, vierkelkslippen, vier kroonblaadjes en vier meeldraden. Er zijn ook struiken waar geen vruchten aankomen, maar die wel bloeien. Dit zijn planten met alleen mannelijke bloemen.

De Kardinaalsmuts is het klassieke voorbeeld van "veelhuizigheid". Alle gevallen komen hier voor, zoals planten met alleen mannelijke bloemen, planten met alleen vrouwelijke bloemen en planten met tweeslachtige bloemen. En dan nog de combinaties: tweeslachtig + vrouwelijk; tweeslachtig + mannelijk; mannelijk + vrouwelijk en tenslotte tweeslachtig + mannelijk + vrouwelijk. Zeven varianten in totaal kunnen we aantreffen. In de herfst, als de vruchten rijp worden, kunnen we het beste inschatten met welke variant we te maken hebben. In mei is de bloeitijd en kunnen we het ook aan de bloemen zien. De verschillen zijn echter zeer gering en zelfs voor een hovenier niet te zien, want alle bloemen hebben één stamper en vier meeldraden. Maar het komt er

op aan om uit te maken of die organen geheel ontwikkeld zijn of min of meer rudimentair zijn gebleven.

De bloeitijden lopen ook sterk uiteen, sommige struiken bloeien al in april terwijl andere in juni nog moeten beginnen. De standplaats heeft daarop weinig invloed. Ook de herfstbloei komt dikwijls voor.

In 1939 was de bloei zowel in de zomer als in de herfst zeer overvloedig. Dit was toen ook het geval bij alle andere houtgewassen die in dat jaar dan ook uitbundig hebben gebloeid. De weersomstandigheden van 1937 en 1938 worden hiervoor als mede-verantwoordelijk geacht, waarbij met name aan de winter van 1938 (december) reeds het één en ander is toegeschreven.

De herfstbloei is eigenlijk een bijzonder geval van Sint Janslot. Iedereen weet dat bomen omstreeks Sint Jan opnieuw uitlopen of doorschieten na een kleine rustperiode, waarin een nieuwe eindknop is gevormd. Als gevolg waarvan rond juli/augustus het einde van de takken een fris groene kleur krijgen, die afsteekt tegen de al wat donkerder en wat stug geworden bladeren, die begin mei al waren ontloken.

Ook op het gebied van de vorm van de takken heeft de Kardinaalsmuts een grote verscheidenheid. Naast rolronde twijggjes met een middellijn van drie milimeter, vinden we andere die een centimeter dik zijn en vierkant van dezelfde plant en leeftijd.

Als de vruchtjes rijp worden, is de zomer reeds voorbij. Veel mensen staan bij een wandeling langs de verschillende plantsoenen deze mooie vruchtjes te bewonderen, maar weten vaak niet hoe ze heten. Je raakt op die Kardinaalsmutsjes niet uitgekeken. De witte zaadjes worden omhuld met oranje vruchtvlees, die aan hun witte steeltjes bungelen uit de karmijnen mutsjes. De vruchten worden gegeten door vogels, die op deze manier voor de verspreide ding van de zaden zorgen, welke ongedeed het darmkanaal van de vogel weer verlaten. Maar het is niet strikt nodig, dat de zaden eerst door de vogels moeten worden "behandeld". Ook vorst verhoogd de kiembaarheid van de zaden. De kiemplantjes komen omstreeks midden april op met mooie grote kiemlobben. Het kiemplantje onderscheidt zich van andere planten door een enorme wortelkwest. Ze zijn te vinden onder de struik waarvan ze afkomstig

zijn. Ook kan men ze aantreffen onder rustbomen van vogels, die de vruchten van de Kardinaalsmuts hebben opgegeten. In de herfst en winter eten merels, lijsters, koperwieken en kraanvogels van deze struik. Maar ook het vriendelijke roodborstje kan als zaaier van de Kardinaalsmuts worden aangemerkt.

Op de vaas staat deze struik heel mooi. Dan zijn ze heel goed van dichtbij te bewonderen.

De Kardinaalsmuts wordt veel in openbare plantsoenen gebruikt, maar in bossen zijn ze ook aan te treffen. De struik is goed bestand tegen schaduwrijke plaatsen.

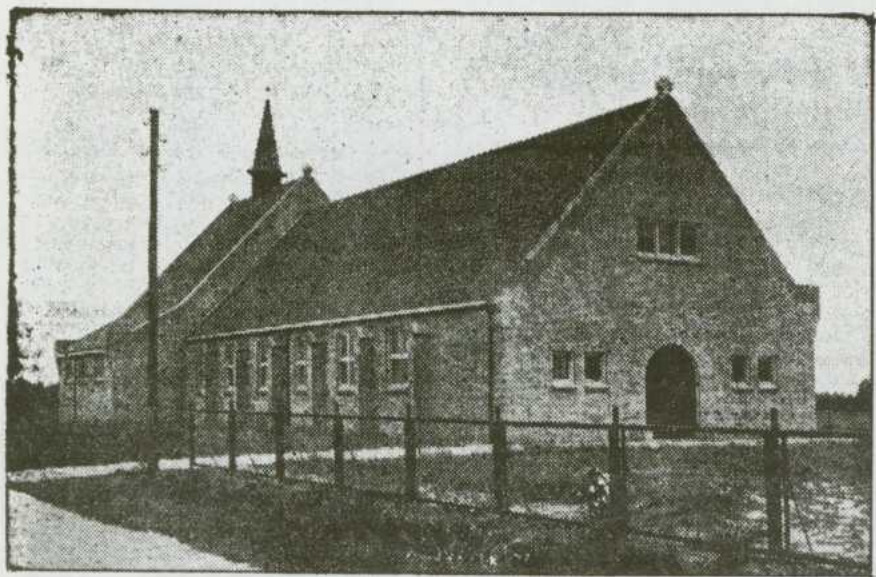
Een enkele keer hebben de struiken te lijden van rupsen van het Kardinaalsmutsmotje, die met spinsels de struiken kunnen bedekken met een grijs kriebelwaas. Zoiets komt gelukkig maar zelden voor. De struiken reageren hierop weer even krachtig en interessant als op konijnen - vraat door uitbundig terug te komen.

Ingrijpen is dus niet nodig en de gifspuit kan in de kast blijven.

Als beloning krijgen we dan in de nazomer de mooie gespikkelde motjes te zien op de bloemtuilen van bijv. het Koninginnekruid.

Plant dus gerust Kardinaalsmuts in uw tuin, maar om veel vruchtjes te krijgen is het raadzaam er een stuk of drie bij elkaar te zetten, zodat er een goede bestuiving kan plaatsvinden.

J. Bruns.

de r.k.kerk in Noord Deurningen
bij ingebruikname in augustus 1934.

KERK IN NOORD DEURNINGEN VIJFTIG JAAR

Toen op dinsdag 21 augustus van het jaar 1934 in Noord Deurningen door deken Scholten van Oldenzaal de nieuw gebouwde kerk werd ingewijd, waren de eerste plannen tot bouw van een kerk hier, al zeker vijftig jaar oud.

Het bewijs hiervoor is te vinden in het Twentsch dagblad Tubantia van woensdag 24 december 1884, waarin onderstaand bericht stond: "Denekamp 20 december.

De vergadering belegd ter bespreking van het plan tot het bouwen eener kerk te buurtschap Noord Deurningen heeft een voor de ontwerpers gunstigen uitslag gehad. Door tal van landbouwers was aan de oproeping gevolg gegeven, die zich alle zeer ingenomen verklaarden met het denkbeeld. Staande de vergadering werd voor f.11.000,- voor den bouw geteekend terwijl de landbouwer A. Jo-hannink op Zwiëp een ruim bouwterrein, gelegen in de nabijheid der school, voor het doel gratis afstond".

Door allerlei oorzaken is dit plan toen niet uitgevoerd. Een van de oorzaken zal hoogstwaarschijnlijk zijn geweest dat men in Denekamp zelf plannen had tot bouw van een nieuwe kerk, want zeker al in 1893 werd daarover druk gesproken. In deze tijd richtte men een zg. "penning vereniging" op, deze vereniging had tot doel om geld in te zamelen voor de bouw van een nieuwe kerk in Denekamp. De penningmeester van deze vereniging was de heer L.L. Mulders. In 1897 had men voor dit doel reeds een bedrag van f.67.000,- bij elkaar.

In 1914 werd in Denekamp geen nieuwe, maar de huidige vergrote kerk in gebruik genomen en kon men weer even verder.

Maar in de volgende 10 à 15 jaar nam het aantal parochianen zo sterk toe, dat men over een splitsing van de parochie ging denken. De vraag was toen, waar bouwen we een nieuwe kerk, in Beurningen of in Noord Deurningen. Door de sterke groei van Noord Deurningen in die tijd viel de beslissing uit ten gunste van deze buurtschap. De groei van Noord Deurningen was voornamelijk het ge-

volg van de bloei van de textielindustrie in Nordhorn, waar veel Denekampers werk vonden.

Om wat dichterbij het werk te wonen, trokken velen naar Noord Deurningen, trouwens ook niet-Denekampers. In die tijd werden daar vele arbeiderswoningen gebouwd door toedoen van de gemeente Denekamp, de woningbouwvereniging St. Joseph en de Duitse textielfabriek Niehues en Dütting.

In die jaren kocht het r.k.kerkbestuur van Denekamp in Noord Deurningen een terrein van ongeveer 12 hectare. In het archief van de St. Nicolaasparochie te Denekamp bevindt zich een brief van het kerkbestuur van pastoor Knuif aan de aartsbisschop van Utrecht waarin het volgende staat: "Met verschuldigden eerbied nemen wij de vrijheid tot Uwe Doorluchtige Hoogwaardigheid het verzoek te richten wel te willen goedkeuren, dat wij voor de som van f.16.800,- koopen een boerderijtje met vier hectare bouw- en weiland en acht hectare heide, gelegen in het Noord Deurningerveld aan den Rijksweg Denekamp-Nordhorn en aan den (weldra harden) weg naar Lattrop. Nu de katholieke bouwvereniging tegenover dit boerderijtje 50 arbeiderswoningen gaat bouwen, zal er spoedig gezorgd moeten worden voor den bouw van een school, bewaarschool, kerk (met aangrenzend kerkhof) en patronaatsgebouw. Aan den bouw eener pastorie kan eerst later worden gedacht. Het overtollige terrein kan worden verkocht met winst als bouwterrein".

Men bouwde er een stenen noodkerk en de bedoeling was om later de definitieve kerk te bouwen en de noodkerk in te richten als parochiehuus of verenigingsgebouw. De kerk werd gebouwd door aannemer H. Ottenhof en het schilderswerk werd uitgevoerd door J. H. Benneker, beiden uit Denekamp. In januari 1933 werd door het kerkbestuur aan de aartsbisschop toestemming gevraagd om f.16.543,- te mogen besteden voor de bouw van een kerk in Noord Deurningen. Het werd een gebouw waarin plaats was voor ongeveer 300 parochianen. Op dinsdag 21 augustus 1934 kon de kerk worden ingewijd. Hoe dat gebeurde, lezen we in de krant (Tubantia) van woensdag 22 augustus 1934. "Plechtige inwijding R.K. Hulpkerk.

Onder groote belangstelling had gistermorgen de plechtige inwijding plaats der nieuw-gebouwde R.K. Hulpkerk aan de Nordhornschestraat in de buurtschap Noord-Deur-

ningen. De parochianen hadden de kerk zoowel in als uitwendig op keurige wijze met groen en bloemen versierd. Voor de kerk was een fraaie eerepoort aangebracht, terwijl tusschen het groen en de bloemen verschillende spreuken waren verwerkt. Ook het altaar prijkte in een schat van bloemen en kaarsen. De plechtigheid der inwijding werd verricht door den H.E. Heer Kannunik Deken J.H.Scholten uit Oldenzaal. Voorafgegaan door bruidjes werd Z.E. het kerkgebouw binnengeleid. De kerk was geheel gevuld met genoodigden en belangstellenden. Een groot aantal geestelijken uit de buurt was aanwezig. Het dagelijks bestuur der burgerlijke gemeente was vertegenwoordigd door burgemeester Van der Heijden en wethouder Derkman.

Na de plechtigheid der inwijding werd een plechtige H. Mis opgedragen door Deken Scholten hierbij geassisteerd door de eerw. heer Grimmelinkhuizen als diaken, den eerw. heer Mulders als subdiaken, den eerw. heer Veldman als ceremoniaris en de eerw. heeren pastoor Scheepers uit Ootmarsum en pastoor Breemer uit Tilligte als cantores.

Vervolgens werd de feestpredikatie gehouden door den eerw. heer Morselt, pastoor te Nieuwe-Pekela, oud kapelaan der St.Nicolaasparochie te Denekamp. Na afloop van den dienst vereenigde men zich in de lokalen der nabij gelegen R.K.bewaarschool".

Behalve bovenstaand bericht vonden we in dezelfde krant nog een berichtje dat met deze kerk te maken had, het luidt als volgt: "Kerkelijke benoeming. Tot kapelaan te Denekamp is benoemd de Weleerw. heer G.A. Van Schaik".

Deze kapelaan Van Schaik was de eerste geestelijke, die werd belast met de zorg voor de "grenskerk", zoals ze toen genoemd werd. Op 21 september 1941 werd hij opgevolgd door kapelaan Arn.Weijs; na deze kwam kapelaan G.Nieuweme. Onder hem werd een bouwfonds gesticht, dat tot doel had om geld in te zamelen ten behoeve van de bouw van een definitieve kerk. In die tijd zat er f.60.000,- in dit fonds.

Na het plotseling overlijden van kapelaan Nieuweme oefende kapelaan Vos hier enige tijd de zielzorg uit. In januari 1962 werd G.J.Misdorp, de huidige pastoor, benoemd tot bouwpastoor en in oktober van hetzelfde

jaar werd de parochie zelfstandig en kreeg de naam Sint Joseph-parochie.

Ondertussen werd de noodkerk verbouwd tot een "echte" kerk volgens plannen van architect G.Busscher uit Dene-kamp. Deze inwendige verbouwing werd uitgevoerd door de fa. Brookhuis, maar ook vele parochianen hebben hiervoor hun vrije tijd beschikbaar gesteld. Het duurde ongeveer twee jaar voordat de gehele verbouwing achter de rug was.

In 1934 werd ook de begraafplaats aangelegd op een stuk van de aangekochte heidegrond.

De bewaarschool, waar ná de inwijding in 1934, de receptie werd gehouden, was al op 15 oktober 1930 in gebruik genomen. Jarenlang fietste bewaarschoolzuster Godeliva van het ziekenhuis aan de Wilhelminastraat (thans zustershuis) via de Wilhelminadwarssstraat (nu v.d.Heijdenstraat) naar de grens.

Ook de kapelaans Van Schaik, Weijs en Nieuweme kon men elke morgen, zo tegen zeven uur, uit het groene poortje aan het kerkplein zien komen om richting Noord Deurningen te fietsen.

Met enige zorg zal men in Noord Deurningen, zoals overal elders, de toekomst van de parochie beschouwen. Er komen vragen naar boven als: bestaat de parochie over vijftig jaar nog, is de kerk dan nog in gebruik, gezien het teruglopend kerkbezoek en het tekort aan pastores.

Maar tijden veranderen, ook de mensen veranderen mee en daarom is het best mogelijk dat over een halve eeuw de parochie weer volop bloeit en groeit.

H.Asma.

Loat oe no nich bedreegn
Aj de wilde gaanze zeet vleeagn.

OFFICIËLE INSTALLATIE BURGEMEESTER VAN DER HEIJDEN IN 1934

Vijftig jaar geleden kreeg de gemeente Denekamp in de persoon van Joseph Louis Charles van der Heijden zijn zesde burgemeester. Hij volgde de op 14 mei 1934 door een autoongeluk om het leven gekomen burgemeester Jan Wynia op. Over Wynia kunt u elders lezen in dit blad.

Over de intocht en de officiële installatie van burgemeester Van der Heijden handelt dit artikel. Te zijner tijd gaan we op zijn burgemeestersperiode nog wel nader in.

Bij Koninklijk Besluit van 14 juli 1934 werd J.L.C. Van der Heijden met ingang van 16 juli daaropvolgend tot burgemeester van Denekamp benoemd. Tot dan was hij eerste burger van de gemeente Heumen, waar toevallig diens voorganger in 1923 ook weg kwam.

Op vrijdag 27 juli was de officiële installatie, waartoe vanuit de bevolking een feestprogramma was opgezet. Heel Denekamp had zich daar die dag opgemaakt om de nieuwe burgervader vriendelijk te ontvangen. Aan de grens van de gemeente bij de uitgangen van het dorp waren erepoorten opgesteld van sparregroen, versierd met bloemen. Boven in de top stond met grote letters "welkom". Van vele huizen wapperden de vlaggen.

Het weer was nog niet direkt hoogzomers; de lucht was enigszins bewolkt, er viel zelfs af en toe wat regen. Doch de zon deed toch alle moeite door te breken. De akkers staan vol met gasten rogge.

De mensen praatten nog steeds over de toen nog maar pas overleden burgemeester Wynia, wiens populariteit erg groot was. Vooral ook zijn gemoedelijke omgang met mensen ongeacht hun stand had diepe indruk op de Denekampers gemaakt.

Rond twee uur in de middag stelde zich bij de openbare

school aan de Nordhornsestraat een ruitersstoet op en ging voorafgegaan door de muziekvereniging Concordia de nieuwe burgemeester tegemoet, welke om drie uur verwacht werd met een auto komende vanuit richting Oldenzaal. Toen de auto van de burgemeester in zicht kwam werd het Wilhelmus gespeeld. Bij de gemeentegrens aangekomen sprak dokter Dierick de burgemeester toe. Dierick was voorzitter van de commissie van ontyangst.

Dierick noemde het een voorrecht om de nieuwe burgemeester namens de burgerij van Denekamp welkom te heten. "Het is niet gemakkelijk iemand te moeten begroeten die men niet kent," aldus Dierick, die er aan toevoegde dat het doel van de komst naar Denekamp vanzelfsprekend wel bekend was. Hij memoreerde dat Denekamp nog onder de indruk was van het tragische verlies van diens verdienstelijke ambtsvoorganger. "De uitgestrekte gemeente Denekamp, die rijk is aan natuurschoon, zucht echter onder de zware last van werkloosheid en crisis, zo stelde Dierick. Deze last drukt zowel op de boerenbevolking als op de burgers en arbeiders!" Hij hoopt dat de burgemeester met veel energie zijn ambt zal aanvaarden. Toen Dierick enige weken daarvoor een lid van Gedeputeerde Staten van Overijssel had gesproken, had deze al wel verklapt dat Denekamp een goede burgemeester kreeg.

Hierna volgde applaus. Vervolgens speelde de muziek, terwijl de aanwezigen de burgemeester van harte toejuichten. Daarop werden door een paar keurig in het wit geklede meisjes aan het burgemeesterspaar bloemen aangeboden, waarbij het volgende gedicht naar voren werd gebracht.

"Allen roepen u op heden
Welkom toe met hart en mond;
Welkom klinkt 't luide U tegen
Op deez' blijde feestestond.
Welkom zeggen al die vlaggen
Vroolijk wapp'rend in den wind,
Welkom luiden ook de klokken,

Welkom heet U ieder kind,
En uit naam van alle kleinen
Zijn we voor U komen staan,

Bieden U voor allen samen
Blijde deze bloemen aan;

Voegen daarbij nog een wenschje,
't Is niet groot, maar toch heel fijn:
Moge het hier in ons dorpje
Voor U altijd prettig zijn ."

Nadien sprak de burgemeester een dankwoord. Hij beschouwde deze hartelijke ontvangst als een band van liefde die hem en de Denekampers zou binden. Hij zegde toe door takt en beleid het vertrouwen te versterken.

Vervolgens werd tijdens een kort oponthoud in hotel Gelink erewijn aangeboden, waarna de stoet, die reeds stond opgesteld, zich onder luid klokkegebeier richting gemeentehuis begaf. De burgemeester en zijn gezin hadden plaats genomen in een open landauer, geëscorteerd door ruiters te paard.

Het gemeentehuis was voor die gelegenheid eenvoudig maar aardig versierd. Hierbij moeten we bedenken dat men toen midden in de crisistijd zat. Bij aankomst werden saluutschoten gelost. In het gemeentehuis werd de burgemeester verwelkomd door pastoor Knuif en dominee Steenbeek.

Pastoor Knuif sprak de burgemeester hierna toe.

Pastoor Knuif beschouwde de taak, die de Koningin op de schouders van de nieuwe burgemeester had gelegd, niet licht. Allerminst in die tijd, waarin men alom hoorde klagen over verwildering en zedenontaarding, waarbij dan bovendien nog de crisis kwam. Knuif stelde verder dat de gemeentenaren ook de woorden kenden die Paulus aan Timotheus geschreven had en die luiden als volgt: Voor alles dring ik er op aan, dat de gebeden worden opgedragen voor de overheden, opdat wij een stil en rustig leven mogen leiden in alle vroomheid en eerbaarheid.

Namens de Ned.Hervormde gemeente sprak dominee Steenbeek, die het als predikant een eer en een voorrecht vond om de nieuwe burgemeester namens de kleine protestantse groep welkom te heten. Hij had in de Denekamper Courant van 24 juli 1934 gelezen dat burgemeester Van der Heijden in Nijmegen grote aktiviteit ontplooid had als leider van de propagandavoor "Recht voor Allen". Dit stemde Steenbeek hoopvol. Hij hoopte dat de burgemeester "Recht voor Allen" en "Liefde voor Allen" steeds voor

ogen zou houden. Recht voor allen, voor meerderheden en voor minderheden, voor alle gezindten, voor alle burgers, hoe verschillend ook de politieke kleur mag zijn. Ook dominee Steenbeek riep in herinnering de woorden van Paulus aan Timotheus, welke reeds de afgelopen zondag in de protestantse eredienst in de praktijk waren gebrácht.

Burgemeester Van der Heijden toonde zich ontroerd van deze ontvangst, waarvoor hij hartelijk dankte. Met de woorden "Geef den Keizer wat des keizers is en God wat God toekomt" zal hij gedachtig het woord van Christus trachten voor ieder een burgemeester te zijn en zal hij ieder in zijn belangen behulpzaam zijn. Hij zegde toe al het nodige te zullen doen wat nodig is voor de groei en bloei van Denekamp.

Daarna ging het gezelschap de trap op en de raadzaal binnen, welke geheel gevuld was met gasten en de leden van de raad. Loco-burgemeester G.J.Derkman opende de bijzondere raadsvergadering en verzocht secretaris Andringa het Koninklijk Besluit voor te lezen waarbij de nieuwe burgemeester was benoemd. Hierna sprak de loco-burgemeester die een eigenaardig verschijnsel constateerde

bij deze benoeming, omdat Van der Heijden's voorganger ook uit de gemeente Heumen kwam. Hij vroeg zich af of hieruit afgeleid mocht worden dat daarin een aanduiding was te zien dat Van der Heijden met dezelfde kracht en toewijding het bestuur van Denekamp zal voeren. De gemeente Denekamp was niet gewoon aan wisseling van burgemeesters. "Het grootste deel van de gemeente bestaat uit een boerenbevolking. Daarnaast vindt men er ook een betrekkelijk flink contingent arbeiders en nijvere ambachtslieden en middenstand," aldus Derkman, die er aan toevoegde dat de financiële toestand van de gemeente niet zorgwekkend was, al diende het beleid er wel op gericht te zijn de grootst mogelijke zuinigheid te betrachten om zodoende de zware belastingdruk enigszins te kunnen verlichten. Dat de werkloosheid in Denekamp niet nog grotere vormen had was voor een belangrijk deel te danken aan de goede connecties die burgemeester Wynia had weten aan te knopen met autoriteiten van de Duitse zijde van de grens. Derkman sprak ten-

slotte de hoop uit dat er een vertrouwvolle samenwerking met de raad mag ontstaan, waarna hij de nieuwe burgemeester met het omhangen van de ambtsketen voor geïnstalleerd verklaarde."

Hiermee was Van der Heijden dan officieel geïnstalleerd als burgemeester van Denekamp. In zijn eerste optreden als voorzitter van de raad bracht hij een woord van dank aan de Koningin, die hem het vertrouwen had geschonken hem te benoemen tot burgemeester van Denekamp. Daarnaast bracht hij ook zijn dank uit aan de Commissaris der Koningin in Overijssel, die hem voor deze functie had voorgedragen. Van der Heijden zei verder het bijzonder op prijs te stellen de tekenen van zijn waardigheid uit handen van loco-burgemeester wethouder G.J. Derkman te hebben mogen ontvangen. Van der Heijden: "Gij zijt het, die reeds lang het ambt van loco-burgemeester bekleedt en die getoond hebt met kalme bedachtzaamheid en grondige kennis van zaken de gemeente te kunnen besturen. Ik hoop dan ook, dat wij lang tezamen, met wethouder Aarnink mogen werken tot heil der gemeente". Na deze korte inleiding ging de nieuwe burgemeester nader in op zijn ambtsaanvaarding, waarbij hij zich bewust is van de zware last, die op zijn schouders is gelegd. "De tijd is niet bepaald hoopvol, ja zelfs treurig. In de omringende landen heerst een gespannen toestand. Ook in Nederland wordt de depressie gevoeld," aldus burgemeester Van der Heijden, die er aan toevoegde niet met plannen, schema's of mooie woorden te komen om de mensen voor te spiegelen dat hij in staat zou zijn de moeilijke tijden te veranderen in gouden tijden. Hij verzocht om geduld opdat tot een gezamenlijke behartiging van het welzijn van de gemeente Denekamp kan worden gekomen. Tot de raadsleden zei hij ".....dat gij de mannen zijt, die door uw medeburgers uitverkoren zijt om de belangen van onze gemeente te behartigen, dat gij door het nemen van besluiten het wel en wee van de bewoners van Denekamp in uw handen houdt". Tenslotte sprak de **nieuwe** burgemeester de hoop en het vertrouwen uit dat de banden met de omliggende gemeenten zullen blijven voortbestaan.

Namens de gemeenteraad voerde hierna de heer Albrink het woord. Die stelde dat de komst van de nieuwe burgemeester naar Denekamp in feite gelijk stond met een geneesheer,

die wordt geroepen bij een zieke, want de gemeente Denekamp was economisch zwaar ziek. De belastingdruk was in Denekamp zelfs zo hoog, dat het hoogtepunt bereikt was. Albrink: "Het boerenbedrijf is in een keurslijf van ontelbare crisismaatregelen gewrongen waardoor voor den boer de uitgaven steeds grooter worden en de inkomsten minder. De middenstand klaagt steen en been..... En wat verder de arbeidersstand betreft, kunnen wij ons nog gelukkig prijzen. Deze menschen gaan 's morgens voor dag en dauw naar het naburige Nordhorn om daar op de textielfabrieken hun arbeid te verrichten en brengen ons wekelijks f.6000,- in de gemeente. Wanneer ge daarbij rekent de valide mensen bij de Werkverschaffing en de steuntrekkers, waarvoor toch 60-70 procent uit de Rijkskas komt, dan is dat toch voor een groot deel het kapitaal waarvan Denekamp nog moet bestaan". Volgens Albrink kwam de burgemeester op het moment dat het schip bijna gezonken is. Zijn wens aan het adres van de nieuwe burgemeester was: "....wil steeds de woorden indachtig zijn, die geschreven staan: Straf zij Uw hand, maar zacht Uw gemoed." Waarbij hij aansluitend een goede karaktereigenschap van wijlen burgemeester Wynia memoreerde: "Burgemeester Wynia was niet hatelijk. Burgemeester Wynia nam geen wraak. Burgemeester Wynia liet niet de zon op- en ondergaan over zijn toorn". Daarom hoopte hij dat burgemeester Van der Heijden zich ook zal bedenken dat er altijd verschil van mening zal blijven zolang de aarde draait, maar dit verschil nooit mag ont-aarden in haat en wraakzucht. Albrink: "Want wanneer de drager van het gezag zich wreekt op een onderdaan, be-teekent dit voor den onderdaan den ondergang, zoo God hem niet behoedt". Hij spreekt dan ook de hoop uit dat de burgemeester zich steeds boven de partijen zal plaatsen.

Daarna kwam secretaris Andringa aan het woord, die de hoop uitspreekt dat de nieuwe burgemeester dit ambt nog lang mag uitoefenen en dat hij in deze ernstige tijden het schip van gemeente in veilige haven zal weten te leiden, waarbij Andringa alle medewerking toezegt.

Burgemeester Van der Heijden dankte de heer Albrink in korte en krachtige woorden, waarbij hij herinnerde aan de woorden van dominee Steenbeek die stelde te zullen streven naar recht voor allen.

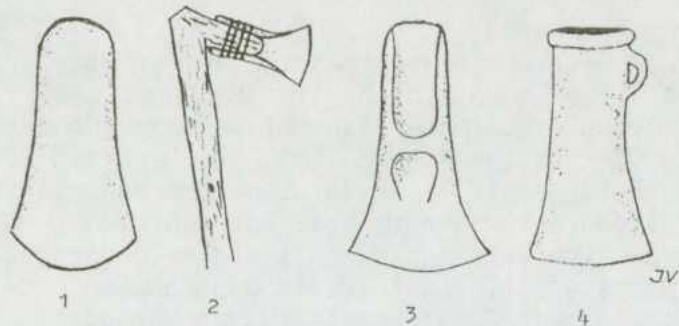
Namens de burgemeesters van Twente sprak nestor Vos de Wael uit Oldenzaal en namens de buurtgemeenten burgemeester Van Helvoort van Losser. Van Helvoort stelde dat de heer Albrink de toestand van de gemeente Denekamp wel als slecht geschetst heeft, maar dat Denekamp nog niet de slechtste gemeente van Twente was. Tot voor een goede 25 jaar was Denekamp nog slechts een heidedorpje, dat zich tot dan toe echter ontwikkeld had tot een ontwikkelde plaats, die in Twente meetelt. Van Helvoort stelde dat de mooiste delen van de gemeente Denekamp als het ware in zijn gemeente Losser lagen.

Namens de Joodse gemeente van Denekamp sprak de heer Ten Brink. Hij wenste de burgemeester een lang en gelukkig arbeidsveld toe en hoopte dat Denekamp onder een wijs beleid van de nieuwe burgemeester zou mogen groeien en bloeien.

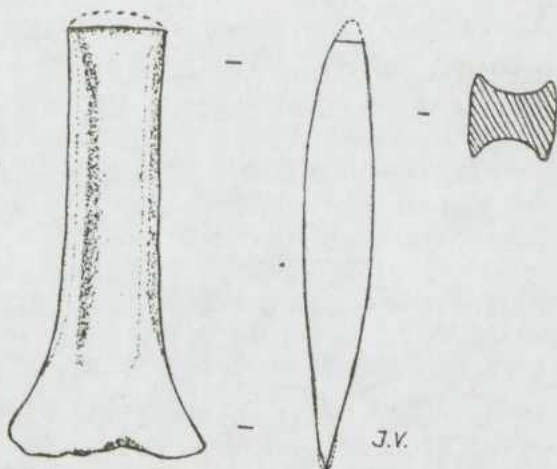
In zijn dankwoord stelde burgemeester Van der Heijden dat alle inwoners van Denekamp voor hem hetzelfde zullen zijn en dat hij ieders belangen naar beste weten zal behartigen.

Daarmee was dan het officieel gedeelte beëindigd. Het hele gezelschap maakte tot besluit een rondgang door het dorp.

H.Boink.

bronzen randbijl uit Denekamp (29A 264,6/488.1)
 breedte bij snede: 3,75cm lengte: 8,05cm
 dikte incl. randen: 1,55cm; zonder randen: 1,00cm.

EEN BRONZEN RANDBIJL UIT DENEKAMP

 Omstreeks 1958 vond P. Busscher uit Denekamp, als twaalf-jarige jongen, een bronzen voorwerp waarvan hij niet wist wat het was. Dit gebeurde bij het graven van een "hut" in de bossen van het Bögelscamp. Hij nam het ding mee naar huis, maakte het schoon en gebruikte het als beitel (beschadiging vóór- en achterkant). Omdat hij het voorwerp toch ongewoon vond bewaarde hij het jarenlang. In mei 1984 werd het voorwerp aan mij getoond, met de vraag "of het misschien iets was". Het bleek een hoge randbijl uit de vroege bronstijd te zijn.

Voor de duidelijkheid: Al sedert 4500 v. Chr. werden in de Balkan zware bijlen van koper gemaakt. Maar zuiver koper was eigenlijk te zacht voor dit doel. Zo'n 3000 v. Chr. ontdekte men dat het metaal door toevoeging van arseen harder wordt en een lager smeltpunt krijgt. Klokbekeermensen werkten met een dergelijk arsenicum-brons.

Pas omstreeks 2100 v. Chr. kwam écht brons (90% koper en 10% tin) in gebruik. Dan laat men ook de bronstijd beginnen.

Brons bleef echter schaars in onze streken. Uit de veertiende eeuw die de bronstijd bij ons duurde, zijn slechts circa 700 bronzen voorwerpen bekend. De meeste van deze voorwerpen zullen begraven zijn. Het verliezen van zulke kostbaarheden ligt niet voor de hand. Brons had veel voordelen boven de stenen werktuigen, die men tot dan pleegde te gebruiken. Het brak minder snel, er was een gevarieerder vormgeving mogelijk, het was eenvoudig aan te scherpen en men kon het brons altijd opnieuw gebruiken door het om te smelten.

In de streken waar koper en tin voorkwamen, bloeiden rijke bronsculturen op. Maar omdat bij ons geen van beide ertsen voorkomen was men hier afhankelijk van de

invoer uit verre gebieden.

Terug naar de bijl uit Denekamp. De slechts 8 centimeter lange bijl is een hoge randbijl. Dit type, dat ongeveer 3700 jaren geleden gemaakt werd, heeft een uitgehamerde snede en hoog opstaande randen om een betere schachting mogelijk te maken. Voorlopers van dit type waren platter en breder (vlakbijl) 1). Een groot nadeel van dit type moet zijn geweest het gevaar van splijten van de vassing 2). Door ophameren en/of bijgieten van een ribbel overdwars werd dit splijten voorkomen (hielbijl) 3).

Daarna ontstond via een aantal overgangen een holle bijl (kokersbijl) 4) met een oor.

Zeker in de begintijd was brons geen algemeen gebruiks-good. De randbijl uit het Bögelscamp zal misschien gekocht zijn van een reizende bronssmid. Ze kwam terecht bij de plaatselijke leider, die door het bezit ervan in aanzien en macht won.....(?)

Wanneer hier in de toekomst nog meer bronzen voorwerpen worden gevonden, valt er ongetwijfeld wat meer te vertellen over dit nog zo onbekende Denekamper verleden.

Jos Veldhuis.

Geraadpleegde literatuur:

Bloemers e.a.: Verleden land.
v.d. Heide: Graven naar het
verleden

Baas: Archeologische be-
richten nr.9.

De Schoen maker.

Siet op het middel niet, Maar daar het om geschiet

De voet besluit sich in de Schoen,
Doch't is niet om de Schoen te doen;
Maar, om den weg daar mee te treden:
De Ziel woond wel in vlees en bloedt,
Maar't sij haar, als den schoen de voet,
Om mee te gaan, naat land van vreedlen.

BIJ DE HAND

Stichting Heemkunde Denekamp

't HEEMHOES

De Stichting heeft huisvesting in 't Heemhoes, Kerkplein 4 te Denekamp. Naast bibliotheek- en archiefruimte zijn hier ook werk- en vergaderruimten.

't Heemhoes is geopend: ma/vrij 8.30 - 12.30 uur en van 13.30-17.00 uur.

Beheerder: J.A.den Ouden, tel. (05413)2800.

Bibliotheek: geopend donderdag 18.30 - 21.30 uur.

bibliothecaresse: mevr. Th. Asma- ten Broeke; tel. (05413) 2434.

BESTUUR

J.H.Borgman, voorzitter; H.Boink, secretaris; W.A.J.Nijhuis, penningmeester; C.C.M.Hamers; S.M.Heerink-Reerink; G.J.Tij-scholte; J.Veldhuis; S.Wynia en A.Zekhuis-Stroot.

DONATEURS

Bij het secretariaat kan men zich aanmelden als donateur. De kosten bedragen voor het jaar 1984 minimaal f.15.--.

SECRETARIAAT

Het secretariaat is gevestigd op het adres Diepengoor 16, 7591 BW Denekamp; tel. (05413) 2261.

BANK/GIRO

ABN-bank te Denekamp; rekening nummer: 59.57.16.547. Postgiro-nummer: 5565614.

adressen werkgroepen

Werkgroep Geschiedenis: H.J. Asma, Willem Wegewartstraat 1, 7591 TZ Denekamp; tel. (05413) 2434.

Werkgroep Beheer: J.A.den Ouden, Clematisstraat 26, 7591 XH Denekamp, tel. (05413)2800.

Werkgroep Bibliotheek: mevr. Th. Asma-ten Broeke, Willem Wegewartstraat 1, 7591 TZ Denekamp, tel. (05413)2434.

Werkgroep Genealogie: G.Tij-scholte, Damweg 16, Tilligte; tel. (05412)1447.

Werkgroep uitgifte Manuscrip-ten: S.Wynia, Oranjestraat 20, Denekamp, tel. (05413)1986.

Werkgroep Flora en Fauna: W.A.J.Nijhuis, Kasteellaan 4, Denekamp, tel. (05413)1453.

Werkgroep Exposities: H.Boink, Diepengoor 16, 7591BW Denekamp tel. (05413)2261.

Werkgroep Dialect en Fol-klore: mevr. A.Zekhuis-Stroot, Spittendijk 51, Denekamp; tel. (05413)2051.

Stichting Heemkunde Denekamp

Op 20 juni 1975 werd in Denekamp door een aantal geïnteresseerden in de plaatselijke geschiedenis en de natuur een werkgroep heemkunde opgericht. In een aantal jaren groeide de werkgroep uit tot de in juli 1982 opgerichte Stichting Heemkunde Denekamp, welke tot haar werkterrein rekent het gehele gebied van de gemeente Denekamp.

De Stichting stelt zich als doel het bestuderen van de geschiedenis en de natuur van de dorpen en de buurtschappen en zorg voor het behoud van monumenten en de natuur, een en ander voor zover betrekking hebbend op het grondgebied der gemeente Denekamp.

Heemkunde wil zeggen, de kennis van het eigen heem, de eigen omgeving, de streek waarin men woont. Dit in de ruimste zin van het woord. Voorts kennis van de zeden en gebruiken en van de opvattingen en overleveringen van de bevolking in verband met de aard van het land.

Door studie en onderzoek wordt getracht het verleden te analyseren en daarover zonedig te publiceren. Waarmee beoogd wordt waardering te wekken voor wat hier door de natuur en vroegere cultuur tot stand is gekomen. Tevens komt hiermee een stuk verleden tot leven, waarmee het heden mede gestalte kan worden gegeven. Het aangeven van de toekomstige ontwikkeling wordt immers mede bepaald door de wetenschap, dat kennis van het verleden niet kan worden gemist, want in het verleden en het heden ligt de toekomst besloten.

Ter ondersteuning van dit streven is de medewerking van velen nodig. Daarom ook heeft de Stichting een aantal werkgroepen, welke zich op verschillende terreinen bezighouden. Voorts is er het driemaandelijks contactorgaan 't Onderschoer, dat gratis wordt toegezonden aan de donateurs.

Daarnaast worden twee keer per jaar bijeenkomsten gehouden voor de donateurs. U hebt dan ook de gelegenheid mee te denken en mee te praten over belangrijke zaken die de Stichting aangaan. Er worden ook excursies georganiseerd.

Tenslotte beschikt de Stichting over een fijne huisvesting, waarin de bibliotheek is ondergebracht en waarin ook de bijeenkomsten en vergaderingen plaatsvinden. Boeken kunnen door de donateurs kosteloos worden geleend. Een catalogus is beschikbaar en kan worden toegezonden.

Ook bestaat de mogelijkheid tot actieve deelname aan de werkgroepen. De adressen staan hiernaast. Op verzoek wordt graag nadere informatie verstrekt.

